

FUNDACJA GENERALNA ELŻBIETY ZAWACKIEJ
Archiwum i Biblioteka
Polskie Archiwum Krajowe
Służby Połączonych
87-100 Włocławek, ul. Wolności 93, tel. 0048 56 65 22 186
e-mail: febak@wp.pl, www.zawacka.pl
NIP 956 16 23 127 7000 0705/2736
KRS 00000 2160
Nr r-ku 82 1090 1506 0000 0000 5002 0244

poprzedni nr M-298/907
x 11 107 ul

Brodnica

Sz. Sz. - AK

"Pajęcza Sieć"

Dzierżgowski Janusz

ps. "Kruk" "Dzierżyw"

M: 298/907 Pom.

**SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI**

Dzierżogowski Janusz.....

J: M-298/907 Pom.....

Brodnica Sz. Sz. - AR.....

I./1. Relacja *k. 20 s. 1-20*

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora *k. 10 s. 1-18*

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora

II. Materiały uzupełniające relację *k. 7 s. 1-7*

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945) *k. 4 s. 1-4*

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ...—

IV. Korespondencja

1) *z E. Ławacza i Fundacja k. 6 s. 1-7*

2) *w sprawie biografii k. 5 s. 1-6*

V. Nazwiskowe karty informacyjne *k. 10*

VI. Fotografie *obraz i ikonografii*

1/1. Relacja: Drewnowski Janusz

1. Relacja Janusza Drewnowskiego z
11.05.1990, mpis, kserokop. oryg. k. 14 s. 1-14
2. Biogram - relacja - dwie wersje,
mpis k. 6 s. 15-20

RELACJA CZŁONKA KONSPIRACJII. DANE OSOBOWE

1. DZIERZGOWSKI JANUSZ

2. ur. 16 czerwca 1924 r. w Gostumin

3. rodzice: Wojciech, Wanda z domu Zebrodka

- ojciec: Powstaniec Wielkopolski, porucznik WP, nadkomisarz Policji Państwowej (Kalin, Tuch). Po przewrocie majowym 1926 r. emerytowany, pracuje na własnym gospodarstwie rolnym pod Rogożem Wlkp.; od 1931 r. inspektor powiatowy Zeheddu Uberpiechen (Jarocin, Bydgoszcz, Brodnice). Bił się udział w Kampanii Wnieśliowej, wzięty do niewoli w bitwie nad Brzozą przebywał do lutego 1945 r. w Oflagu II B i II D. Po wojnie pracuje w Zeheddech Drobieskich w Bielonej Górze i Gincience jako pracownik młynowy - zmarł w styczniu 1964 r.

- matka - Powstaniec Wielkopolski, nie pracowała zawodowo - zmarła w 1979 r.

4. obecny mój adres: 60-237 Poznań, ul. Kępczynie 34b m 10. tel. 66-45-38.

II. DANE ŚRODOWISKOWE

1. wykształcenie:

- szkoła powszechna w Brodnicy do 1937 r.
 - Gimnazjum i Liceum w Brodnicy i świadectwo dojrzałości - luty 1947 r.
 - szkoła Inżynierska w Poznaniu dyplom inżyniera oddzi. telek. - czerwiec 1950 r.
 - Politechnika Wroclawska - dyplom magistra inż. oddzi. telek. - styczeń 1962 r.
2. w 1939 r. uhonorowanym dziełem filozofii gimnazjum. Od 1935 r. w ZHP; w sierpniu 1939 r. brałem udział wraz z dwiema kompaniami w budowie umocnień na przedpolach Brodnicy (Tanie Brodnie).

III. UDZIAŁ W KAMPANII WRZEŚNIOWEJ 1939 r.

1 września 1939 r. skierowany zostałem z grupą kompanii do kompanii 67 PP w Brodnicy do obsługi centrali telefonicznej. Wobec zbliżenia się Niemców na przedpole miasta, wycofaliśmy się wraz z większością obsługi centrali telefonicznej na południe, w kierunku Płochy. 15 września bombardowanie pod Gostyninem zostało odwołane i przypłynęła wiadomość, tracąc łączność z pozostałą częścią grupy. W jej poszukiwaniu do-

tożem do Warszawy, a następnie wobec pojawiającego się niebezpieczeństwa okupienia stolicy udałem się na wódki. Pod dyktando w czasie bombardowania wstąpiłem dnia 13. 9. 39 r. rejonowy w szereg. Opatrony przez przygodnych żołnierzy wstąpiłem przez Rumynię rumyński podwodę rejonowy do Brześcia a wobec zbliżenia się Niemców od północy i wobec stałego pogarszającego się stanu mojej choroby do szpitala w Kamieniu Koszyńskim na Polesiu. W czasie mego pobytu w szpitalu miało miejsce wojenne zdarzenie (25. 9. 1939 r.).

IV. ŻYCIOREZYS OKUPACYJNY.

W połowie października 1939 r. udało mi się zdobyć miejsce w grupie żołnierzy rekonwalescentów ze szpitala w Kamieniu Koszyńskim i pod opieką sanitariuszek (jedną z nich później otrzymała - córki Marii Elżbiety Piłsudskiej) dojechać do Wilna. W Wilnie wstąpiłem przez lekarzy do punktu dla uchodźców przy ul. Wielkiej Polubienki. Punkt ten dla około 30 osób został zorganizowany w zakładzie dla Ociemniałych.

Na przełomie października i listopada 1939 r. Wilno zostało przekroczone przez Zwis-

zeli Redriedni Litwinom, litomy od samego początku swych nędów progo odnosili się do Polaków, a w szczególności do wielkich miast z centralnej i zachodniej Polski. Wydało się, że podjęcie pracy wrobkowej, ograniczone do minimum limit wyprodukcyjnej produkcji. Wydało się, że ograniczenie miasta. Jeśli źródło utrzymania porostawo bardzo słabnie wyprodukcyjne wydawanie w miejscu zamieszkania oraz politykę handel, lub prace domowe miast w bardzo złych warunkach zdrowotnych i gminy nadar słabnie wyprodukcyjne. Mimo świadomości groźnych sekcji podjęto walczyć się bardziej pracy, byle poprawić swój byt. Np. najtem się jako traktor w karawanie prowadzący „szumfiel” przez zieloną granicę między Wilnem, a obliczeni Motodeerna, litomy - mabo bralawo - nie skończył się orientowaniem przez doświadczenia granicę.

W kwietniu 1940 r. zgottem się na seromowe roboty volne do Estonii, jednak w przeddzień wyjazdu do stółu orientowany przez policję litewską, w czasie manifestacji 3-Majowej i osadomny w obozie karnym w miejscowości Żagare na granicy Łotewskiej, w powiecie Szawle. Oboz unędrozny był w rozległym potoku ukorbat towarzyszy w formie rewersyjnego owo-

robotnik o 3 komandy granicze. W wysochich komatach byly ustanowione ciasno prycore Tymporionowce. Mienkeicami oboru byli przewaznie Polacy w roznych wieku i roznych zawodow, „opiekę” sprawowala policja litewska. Praca nie byla pryncypowa, lew miata ty zalety, ze skracala i wyjetniata czas odrekiwania na zmienu bytowania, miata rozic wielu wolennikov.

Odrekiwane zmiene madesta w rozkekujscej nas formie, gdy w polowie czerwca 1940r wojska sowieckie zajaly kraje nadbaltyckie i w konsekwencji przekształcily je w lukijsze republiki ZSRR.

Policja litewska zostala z oboru usunięta, a jej miejsce zajala jednostka NKWD.

Nostat czas wielkiego niepricis i lekci o delny nas los, gdyi metydu miast rozporzety ni drobiergowe badenie i prastrucheni wryptkich mienkeicow oboru w posubliwaniu oficerow i podoficerow, funkcionarow polityki i Korpusu Odrozowy Bogrenice, a takie inteligencji i naseny. Nieprawowic o delny los wziskrat felt, ze jwi prastrucheni byli i wlowwani a nastepnie wywoiceni poza teren oboru.

Z uwagi na miój wloty wiek i podrodnie nie z zachodniej Polski zostalem wolionym

i otrzymałem pozwolenie na udanie się do miastek Głowne w powiecie kiejdeńskim (właśc. Andrzej Gintowt). W krótkim czasie miastek został przekształcony w sołdusz, a ja stałem się robotnikiem rolnym w typie sołduzie.

Zmieniły, jakie wprowadzają nowe władze, stała niebezpieczność rychli me deklini wschód i wieści dochodzące z tamtego powiatu, że zdecydowałem się podjąć próbę powrotu w rodzinne strony, świadomy jednak nikomej szans powodzenia.

W sposób pryncypalny prawie z cudem udało mi się uzyskać pozwolenie na opuszczenie ZSRR.

Na początku lutego 1941 r. przekroczyłem granicę w Janopolu i po jej przejściu stronie wschodniej natychmiast owentowany i odstawiony do więzienia w Kołewe.

Po dobięgowym sprawdzeniu mojego dobytka, po przesłuchaniach i przeprowadzeniu wywiadu w miejscu mego poprzedniego zamieszkania zostałem z więzienia zwolniony i skierowany do pracy pryncypalnej na terenie Kołewca.

Po pewnym czasie Pomorskie zostało włączone do Reichu, jako A. w. Westpreussen, a ja uzyskałem pozwolenie na powrót do

✓ Brodnicy z obowiązkiem okresowego mel-
dowania się w tamtejszym Gestapo.
Zostałem skierowany do pracy w Biuro
Pomiarów jako robotnik polowy, a następ-
nie jako koczownik. Po rozwiązaniu Biura
w lipcu 1943 przeferowano mnie w die-
rektora koczownika do Urzędu Bienskiego
(Bodenamt) podlegającego miejscowemu
Gestapo.

Wobec zbliżającego się frontu w sierpniu 1944
zostałem przeferowany do A. w. "Einsatz" ⁴
jako robotnik przy budowie umocnień
ziemnych dla wojska niemieckiego.

Później życia retrospektywnie przy budowie

rowów przeciwczołgowych dwóch grup

✓ Żydów z pobliskiej filii obozu kon-
centracyjnego. Zostałem tam przeniesio-
ny jako A. w. nadzorca techniczny. Wraz
z kolegą z Brodnicy (Bernard Landowski)

✓ zorganizowaliśmy - na naszą własną
możliwość - pomoc żywnościową dla
Żydów (chleb, cebula, tłuszcz) i odzieżową.

Aby je pomocy twórcą jednego kochanka,

gdzi na skutek dowodu strażniczego - ges-
tapowca zostaliśmy wzywani przed oblicze

komendanta odcinka robot i po ewen-
turalnej przesłuchaniu nas do pracy fizycz-
nej na poprowadzeniu miejsc. Po kilku

tygodniach

runybe ofenrywe zimowe, ktore przy-
miste wywolenie z pod okupacji
hitlerowskiej.

V. DZIAŁALNOŚĆ OKUPACYJNA

Po war pierny zostalem wcielony do orga-
nizacji konspiracyjnej ZWT na przed-
wiosniu 1942 r przez mego starszego kolege
z gimnazjum i Horostwa, z którym
wczesniej pracowalem w Miejskim Biurowie
✓ Polniarow w Brodnicy (Edward Cherek)
i przez ktorego zostalem rekrutowany
w jego mieszkaniu wraz z porostalymi
✓ osobami „piętki” (Konrad Cherek,
✓ Teofil Tulibacki, je i piętki, ktorego naz-
wiska nie pamietam. Przyjalem pseudo-
✓ nym „Kubi”. Zostalem przeszkolony przez
T. Tulibackiego jako fotograf i swietto-
kopiarka w pracowni magistratu. Po po-
wroceniu T. Tulibackiego do niemieckiego
wojska (Eingedentsch) - polegl pod Chosho-
wem - przejelem pracownie fotograficz-
nej i swietlohopry, mieszkanie od pracy
w Biurowie Polniarow. Do mych nowych
obowiazkow nalezalo m. innymi zrobienie
zdjeci agentow niemych przez miejscowe
policje kryminalny. Dodatkowe odbitki

✓ przekazywaniem Edwardowi Chesnowi. Wyko-
mywaniem również odbitki i powiększenie
specjalne rękopisu na polecenie W.W.

W czasie mej pracy miastem również moi-
notą przekazywanie prypisów w obu kie-
runkach.

Na przełomie 1942/43 r. miasto w Brod-
nicy miało miejsce wielkie wypadki, które po-
ciągnęło za sobą osontowanie wielu arton-
ków organizacji (prof. J. Szymbielowicz, jego

✓ synowie Gerard i Lechosław, Zdrajowski,
Edward Chesek, Feliks Stokowski (po pewnym
czasie uwolniony z Gestapo w Groduidru)

i inni, których nierzadko już nie pamię-
tam. Ponieważ jedynym kontaktem z organi-
zacją miasto nasze „pistie” przez Edwarda

✓ Cheska, który zginał w Stutthofie
dn. 17. 3. 1943 r., na skutek jego osontowanie
wzrost on całkowicie zerwany.

Do Armii Krajowej wstąpiłem jesienią
1943 r. pracując już w Urzędzie Ziemskim
w Brodnicy, uwolniony przez mego star-

✓ nego koleżę Stanisława Borowskiego (obecny
jego adres: Groduidru-Rudnik, ul. Świerkowej)
z którym pracowałem w tym samym
polażu i przez niego zostałem pomowicie
zaprzyjony, przyjmując dawny pseudo-
nim „Kubi”.

zostałem przydzielony do miejskiej ko-
miśki Trzności, w której odbyły się wy-
wady od samego mi już przedwojennie
✓ Wisniewskiego, którego rodzice mieli spred-
mięstwo. Obok niego w tym czasie Brodnica -
- Orich - Ryppin i Brodnica - Wysokie Brodnice
- Jabłonowo. W skrypcach kontaktowych
pamiętam również osoby przedwojennie mi
znane: Dziągiewski, Dulski i jego córki,
- innych nie pamiętam.

W 1944 r. przedtem pod kierunkiem kolegi
✓ Ciesielskiego (przedwojenny podoficer zawod.)
kurs Trzności z lotniskiem oraz przygo-
towanie lotnisk i remontów. Wprowadziłem
wówczas do Organizacji młodych kolegów gim-
nazjalnych: Konrada Cieska i Zbigniewa
Sindowskiego.

VI. OKRES WOKUPACYJNY

Bezpośrednio po wkroczeniu do Brodnicy
wśród rodziców podjętem pracę w miejskim
biurowie kwaterymistrzowskim początkowo jako
pracownik, a następnie kierowca. Głównym
zadaniem było zabezpieczenie mies-
kańców mieszkających w domach opuszczonych
przez wojnę rodziców, a następnie przy-
dzielanie ich najbardziej potrzebującym,

wracającym z wojny: Turcji, a także
prawowitym właścicielom wyuczonym
w czasie okupacji przez Niemców.
Na początku lutego 1945 r. zgłosił się do
mnie grupa Żydów, które pomogłem
w czasie pracy przy budowie umocnień
dla wojska. Dowiedziałem się wówczas
o ich losach, jakie przeszły one w czasie
likwidowania obozu. Chociaż i niedługo
wyszło do uprzednio przygotowanego
doła, lepiej ostrzeżono z pomocą broni me-
chanicznej i dopiero po odejściu resztkowej
grupy żołnierzy ochotniczo ludność polska
pomogła żywym wydostać się z pod wału
tropin. Te, które do mnie zgłosiły się
wzięły do siebie ocalonych i im repa-
rowałem odpowiednie wyposażenie militarne.
W połowie marca 1945 r. - po opuszczeniu
zakładu przez firmę w Brodnicy
przez sztab wojska radzieckiego - zostały wo-
wano nauki, więc i ja - pracując w delnym
cieniu - kontynuowałem pracę przez
wojny i okupację nauki.
Równocześnie wraz z grupą kolegów (Konrad
Choch, Lech Kamiński, Henryk Kow-
czyński, Edmund Mroczka) zostały wzięte
do pracy w zakładzie przy brodnickim firm-
merym. Podobne były podjęto w innych

niektóre miasta, dzięki czemu, dzięki bro-
nidzi stał się w krótkim czasie bardzo
przyjętą organizacją jednoczącą młodzież
zaczęła się z pełną siłą do jego szere-
w. Na skutek dowodu, lub prowadzący grupę
najstarszych wchodzą i starami porcami:

- Crofta Bernard
- Czech Konrad
- Dziągowski Janusz
- Kamiński Leszek
- Kowalczyński Henryk
- Szethowski Stefan
- Unken Edmund

wstatek 1939 1945 1945
wstatek 1939 1945 1945
pocz. brodnicki Unken Berpiereinstwa
i niechętność przewierceni do UB w Byd-
goszcu. Powodem aresztowania było oskar-
żenie, że „pod przykryciem koczownic-
stwa nowa wstatek organizacja nielegalna,
mająca na celu obalenie władzy ludowej.”
W czasie śledstwa byłam kilka krótko pre-
studencki warty przez por. UB. Czołobrod-
kiego (lub Kowalczyńskiego?), a przynajmniej
fingującą w. ogólnie przyjętego w owym
czasie schematu stosowanego na miejscu
kilkunastu jego podwładnych z wielką fosli-
wością. W identyczny sposób był presten-
dowany Konrad Czech, natomiast pozostałi

skądeli zmienić ber stosowania przemocy. Śledztwo małe zostało prowadzone ber wy-
kucie konkretnych efektów i postawiono
nam ultimatum:

- I - przyznanie się do „winny” oraz zwołanie publicznego ślubowania na rynku w Prodnicy na wierność wtedy ludowej.
- II - dalsze śledztwo, proces i skazanie na co najmniej - jeżeli nam oświadcza mo-
10 lat porobawienie wolności.

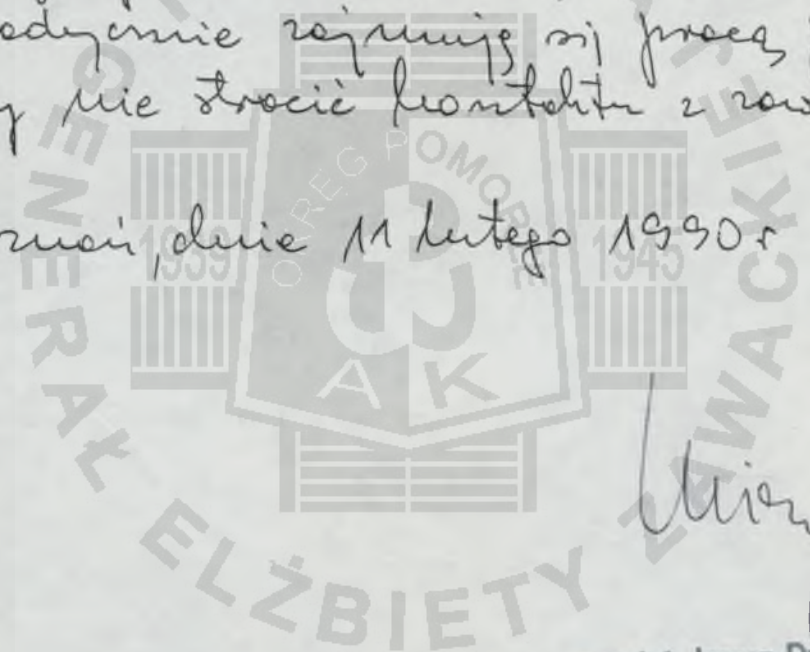
Mimo nie wyrażenia zgody przez Komradę
Ciecha i przez siebie przyjęto „scenariusz I”
i dnia 10 września 1945r na rynku
w Prodnicy odbyła się Jura, na wspom-
nienie której jeszcze dziś mam porobawienie
świątecznego upamiętnienie. Po latach, mieszka-
jąc już w Poznaniu spotkałem przypadkowo
na ulicy jednego z ówczesnych pracowników
brodnickiego UB (imię Antoni, nazwis-
ka nie pamiętam), który poinformował
mnie, że moja sprawa przypisana jest
do ewansu głównego śledczego z byłego
UB.

Po zdaniu metary w lutym 1947r wyje-
dłem z Prodnicy do Poznania, gdzie zme-
lertem prac. i równocześnie studiowałem
na Wydziale Architektury Sztuki Twój-
skiej w Poznaniu.

Przez ponad 31 lat pracowałem w Poznani-
skim Biurze Projektów Budownictwa
Przemysłowego na stanowisku głównego
projektanta i kierownika pracowni. Za pro-
jekt architektoniczny Huty Aluminium
w Komisji Starymalem Kręgi Kawalerii
OOP w 1972 r.

W 1982 r. przedtem na własną rękę puc-
myłem na skutek tego stanu zdrowia
(II grupa inwalidztwa) i obecnie tylko spo-
nadycznie zajmuję się pracą projektową,
by nie stracić kontaktu z zawodem.

Poznań, dnia 11 lutego 1990 r.

Janusz Dzierzgowski

mgr Inż. Janusz Dzierzgowski
ARCHITECT
upr. bud. nr 2956/88 - art. 361
60-237 Poznań, ul. Kasprzaka 34B/10

DZIEMZGOWSKI Janusz, pseud. " KRUK " /1924- /, w czasie oku-
pacji zatrudniony jako kreślarz. Inspektorat Brodnica- służba
łączności.

Urodzony w Toruniu, syn Wojciecha, uczestnika Powstania Wiel-
kopolskiego i wojny polsko- bolszewickiej, nadkomisarz^a Policji
Państwowej w Toruniu i Łucku, porucznika w wojnie obronnej 1939r.
jeńca Oflagu w Choszczynie / Arnswalde / i Kżominie / Gross-Born /,
i Wandy z d. Zabłockiej, uczestniczki Powstania Wielkopolskiego
w służbie kwatermistrzowskiej kobiet.

Przed wojną ukończył 2 klasy Gimnazjum w Brodnicy, od 1935r.
członek Związku Harcerstwa Polskiego. W sierpniu 1939r. z druży-
ną gimnazjalną harcerzy bierze udział w budowie umocnień na pół-
nocnym przedpolu miasta Brodnicy.

Od pierwszego dnia wojny odkomenderowany z grupą harcerzy do
koszar 67 pułku piechoty, gdzie pełni pomocniczą służbę łącz-
ności. Wraz z jednostką wojskową wycofuje się na południe w kie-
runku Płocka. W czasie bombardowania traci z nią kontakt i wraz
z falą uchodźców podąża na wschód. Ranny pod Siedlcami po dłu-
giej tułaczce w stanie ciężkim zostaje unieszczoney w szpitalu
w Kamieniu Koszyrskim na Polesiu. Po zajęciu miasta przez Armię
Czerwoną transportem sanitarnym zostaje z grupą rannych przewiezio-
ny do Wilna, które wkrótce zajmują Litwini. Na statusie uchodźcy
bez prawa do pracy utrzymuje się z dorywczych, nielegalnie podej-
mowanych robót. Dnia 3 maja 1940r. podczas patriotycznej manifes-
tacji zostaje aresztowany i osadzony w obozie karnym w miejscowo-
ści Zagare na łotewskiej granicy. Po zajęciu Litwy przez Związek
Radziecki i przejęciu obozu przez NKWD w nadzwyczajnych okolicz-
nościach unika deportacji w głąb Rosji i skierowany do pracy
w sowchozie w powiecie kiejdańskim. W lutym 1941r. , dzięki do-
kumentom lekarskim przesłanym przez rodzinę uzyskuje pozwolenie

na opuszczenie Litwy i powrót do Brodnicy. Poprzekroczeniu granicy w Tylży aresztowany przez Gestapo i osadzony w więzieniu w Królewcu. Po zwolnieniu skierowany do pracy na terenie Królewca. Uzyskuje w krótkim czasie pozwolenie na powrót do Brodnicy, gdzie natychmiast podejmuje pracę jako kreślarz w Wydziale Pomiarów Zarządu Miejskiego, a od połowy 1943r. w tym samym charakterze w Urzędzie Ziemi w Brodnicy.

Na wiosnę 1942r. został wprowadzony do pracy konspiracyjnej przez Edwarda Cherka / zamęczony w Stutthofie dn. 17.04.1943r. / członka " Szarych Szeregów " działającego na terenie Brodnicy. Z racji wykonywanej pracy w Zarządzie Miasta otrzymał zadanie przekazywania zdjęć osób aresztowanych przez policję kryminalną, jak również w szczególnych przypadkach przekazywanie grypsów w obu kierunkach. Po aresztowaniu przez Gestapo kierownictwa organizacji w noc sylwestrową 1942/43r. stracił kontakt z organizacją. We wrześniu 1943r., pracując już w Urzędzie Ziemi w Brodnicy został przyjęty w szeregi żołnierzy Armii Krajowej i zaprzysiężony przez ppor. Stanisława Borowskiego pseud. "Wir", i odkomenderowany do placówki łączności pracującej pod dowództwem Zygmunta Wiśniewskiego pseud. "Skup". Obsługiwał jako łącznik kierunki Osiek-Rypin i Kruszyny Szlacheckie-Jabłonowo. W 1944r. na wiosnę przeszedł kurs łączności z lotnikiem oraz przygotowania zrzutowisk i lotnisk polowych pod kierunkiem plut. Bronisława Chamskiego. W styczniu 1945r. zgodnie z rozkazem zakończył służbę w szeregach Armii Krajowej.

Wiosną 1945r. podjął naukę w Gimnazjum i Liceum w Brodnicy zdając maturę w lutym 1947r. Przez cały czas trwania nauki brał czynny udział w reaktywowaniu i działalności drużyny harcerskiej. Na skutek donosu w sierpniu 1945r. wraz z 6-osobową grupą harcerzy został aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa w Brodnicy

i tego samego dnia przetransportowany do Urzędu Bezpieczeństwa w Bydgoszczy. Podstawą aresztowania był zarzut jakoby grupa starszych Harcerzy utworzyła organizację mającą na celu obalenie władzy ludowej, a stosowanie podczas przesłuchań szerokiej gamy przymusu fizycznego miało doprowadzić do ujawnienia mocodawców tej organizacji. Zgodność zeznań aresztowanych doprowadziła do zwolnienia całej grupy, która jednak odtąd była pod stałym nadzorem Urzędu Bezpieczeństwa w Brodnicy.

W latach 1947-50 odbył studia na wydziale Architektury Szkoły Inżynierskiej w Poznaniu, a następnie kontynuował je na tym samym wydziale Politechniki Wrocławskiej. W lipcu 1949r. podjął pracę zawodową w Poznańskim Biurze Projektów Budownictwa Przemysłowego kolejno jako projektant, starszy projektant i kierownik pracowni. Od stycznia 1982r. z uwagi na zły stan zdrowia przeszedł na emeryturę. W czasie pracy zawodowej otrzymał w 1966r. srebrny Krzyż Zasługi, a w 1972r. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Jest aktywnym członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej - pełni funkcję wiceprzewodniczącego zarządu środowiska "Pałac", jak również członkiem istniejącego przy tym środowisku koła Żołnierzy AK Okręgu Pomorze.

Załącznik dokumentacyjny: Archiwum Pomorskie Armii Krajowej Toruń - teczka nr. M - 305.

Zoligac u zbiorach Fundacji.

dobrze

Wojciech
autor J. Dąbrowski

Biogram stworzony i przesyłany do Słownika
(intencje inne niż wymienione.)

18

DZIERZGOWSKI Janusz, pseud. " KRUK " /1924- /, w czasie okupacji zatrudniony jako kreślarz. Inspektorat Brodnica- służba łączności.

Urodzony w Toruniu, syn Wojciecha, uczestnika Powstania Wielkopolskiego i wojny polsko- bolszewickiej, nadkomisarz^o Policji Państwowej w Toruniu i Łucku, porucznika w wojnie obronnej 1939r. jeńca Oflagu w Choszczynie / Arnswalde / i Kłominie / Gross-Born /, i Wandy z d. Zabłockiej, uczestniczki Powstania Wielkopolskiego w służbie kwatermistrzowskiej kobiet.

Przed wojną ukończył 2 klasy Gimnazjum w Brodnicy, od 1935r. członek Związku Harcerstwa Polskiego. W sierpniu 1939r. z drużyną gimnazjalną harcerzy bierze udział w budowie umocnień na północnym przedpolu miasta Brodnicy.

Od pierwszego dnia wojny odkomenderowany z grupą harcerzy do koszar 67 pułku piechoty, gdzie pełni pomocniczą służbę łączności. Wraz z jednostką wojskową wycofuje się na południe w kierunku Płocka. W czasie bombardowania traci z nią kontakt i wraz z falą uchodźców podąża na wschód. Ranny pod Siedlcami po długiej tułaczce w stanie ciężkim zostaje umieszczony w szpitalu w Kamieniu Koszyrskim na Polesiu. Po zajęciu miasta przez Armię Czerwoną transportem sanitarnym zostaje z grupą rannych przewieziony do Wilna, które wkrótce zajmują Litwini. Na statusie uchodźcy bez prawa do pracy utrzymuje się z dorywczych, nielegalnie podejmowanych robót. Dnia 3 maja 1940r. podczas patriotycznej manifestacji zostaje aresztowany i osadzony w obozie karnym w miejscowości Żagare na łotewskiej granicy. Po zajęciu Litwy przez Związek Radziecki i przejęciu obozu przez NKWD w nadzwyczajnych okolicznościach unika deportacji w głąb Rosji i skierowany do pracy w sowchozie w powiecie kiejdańskim. W lutym 1941r. , dzięki dokumentom lekarskim przesłanym przez rodzinę uzyskuje pozwolenie

na opuszczenie Litwy i powrót do Brodnicy. Poprzekroczeniu granicy w Tylży aresztowany przez Gestapo i osadzony w więzieniu w Królewcu. Po zwolnieniu skierowany do pracy na terenie Królewca. Uzyskuje w krótkim czasie pozwolenie na powrót do Brodnicy, gdzie natychmiast podejmuje pracę jako kreślarz w Wydziale Pomiarów Zarządu Miejskiego, a od połowy 1943r. w tym samym charakterze w Urzędzie Ziemskim w Brodnicy.

Na wiosnę 1942r. został wprowadzony do pracy konspiracyjnej przez Edwarda Cherka / zamęczony w Stutthofie dn. 17.04.1943r. / członka " Szarych Szeregów " działającego na terenie Brodnicy. Z racji wykonywanej pracy w Zarządzie Miasta otrzymał zadanie przekazywania zdjęć osób aresztowanych przez policję kryminalną, jak również w szczególnych przypadkach przekazywanie grypsów w obu kierunkach. Po aresztowaniu przez Gestapo kierownictwa organizacji w noc sylwestrową 1942/43r. stracił kontakt z organizacją. We wrześniu 1943r., pracując już w Urzędzie Ziemskim w Brodnicy został przyjęty w szeregi żołnierzy Armii Krajowej i zaprzysiężony przez ppor. Stanisława Borowskiego pseud. "Wir", i odkomenderowany do placówki łączności pracującej pod dowództwem Zygmunta Wiśniewskiego pseud. "Słup". Obsługiwał jako łącznik kierunki Osiek-Rypin i Kruszyny Szlacheckie-Jabłonowo. W 1944r. na wiosnę przeszedł kurs łączności z lotnikiem oraz przygotowania zrzutowisk i lotnisk polowych pod kierunkiem plut. Bronisława Chamskiego. W styczniu 1945r. zgodnie z rozkazem zakończył służbę w szeregach Armii Krajowej.

Wiosną 1945r. podjął naukę w Gimnazjum i Liceum w Brodnicy zdając maturę w lutym 1947r. Przez cały czas trwania nauki brał czynny udział w reaktywowaniu i działalności drużyny harcerskiej. Na skutek donosu w sierpniu 1945r. wraz z 6-osobową grupą harcerzy został aresztowany przez Urząd Bezpieczeństwa w Brodnicy

i tego samego dnia przetransportowany do Urzędu Bezpieczeństwa w Bydgoszczy. Podstawą aresztowania był zarzut jakoby grupa starszych Harcerzy utworzyła organizację mającą na celu obalenie władzy ludowej, a stosowanie podczas przesłuchań szerokiej gamy przymusu fizycznego miało doprowadzić do ujawnienia mocodawców tej organizacji. Zgodność zeznań aresztowanych doprowadziła do zwolnienia całej grupy, która jednak odtąd była pod stałym nadzorem Urzędu Bezpieczeństwa w Brodnicy.

W latach 1947-50 odbył studia na wydziale Architektury Szkoły Inżynierskiej w Poznaniu, a następnie kontynuował je na tym samym wydziale Politechniki Wrocławskiej. W lipcu 1949r. podjął pracę zawodową w Poznańskim Biurze Projektów Budownictwa Przemysłowego kolejno jako projektant, starszy projektant i kierownik pracowni. Od stycznia 1982r. z uwagi na zły stan zdrowia przeszedł na emeryturę. W czasie pracy zawodowej otrzymał w 1966r. srebrny Krzyż Zasługi, a w 1972r. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Jest aktywnym członkiem Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej - pełni funkcję wiceprzewodniczącego zarządu środowiska "Pałac", jak również członkiem istniejącego przy tym środowisku koła Żołnierzy AK Okręgu Pomorze.

Załącznik dokumentacyjny: Archiwum Pomorskie Armii Krajowej Toruń - teczka nr. M - 305.

*Wziąć w zbiorach Fundacji.
dobrze*

autor J. Dziegowski

1/2. Dokumenty dotyczące rektorów:
Dzięgowski Janusz

1. Przepustka miejska Janu Dzięgowskiemu z 16.01.1945, oryg. w j. niem. k. 2 s. 1-4
2. Antkowiak Władysław - oświadczenie oświadczenie z 15.10.1990, kserokop. oryg. k. 1 s. 5-6
3. Oświadczenie Stanisława Morickiej z 22.01.1991, kserokop. oryg. k. 1 s. 7-8
4. Orzeczenie Kom. Weryfik. Św. z ZAK Obr. Wełkop. z 20.04.1990, kserokop. oryg. k. 1 s. 9
5. Oświadczenie Stanisława Borowskiemu z 15.08.1993 o działalności Janusza Dzięgowskiego, oryg. kserokop. k. 1 s. 10-11
6. Przepustka miejska i obwód osobisty Janu Dzięgowskiemu z 8.07.1941, kserokop. oryg. k. 1 s. 12-13
por. 1.
7. Świadectwo J. Dzięgowskiego z 6.07.1943 i zaświadczenie z 8.01.1945, kserokopie oryg. w j. niemieckim. k. 2 s. 14-16
8. Zaświadczenia J. Dzięgowskiego wystawione w Wilnie w 1940, kserokopie oryg. k. 1 s. 17-18

poz. 1

k. 2 s. 1-4

Gilt nicht als Pass

Stadtpassierschein
und
Personalausweis
für

Herrn ~~XXX~~ **Johann Dzierzowski**

wohnhaft in Strasburg Westpr.,

Lautenburger Str. Nr. 9

Strasburg Wpr., den 16. 1. 1945.

Der Bürgermeister
der Stadt Strasburg Wpr.
— Ortspolizeibehörde —

Im Auftrage

[Handwritten signature]

Herr ~~XXX~~ **Johann Dzierzowski**
Vor- und Zuname

Beruf: **Ver. Zeichner.**

Geburtstag: **16.6.1924.**

Geburtsort: **Thorn**

Staatsangehörigkeit: **fr. poln.**

Volkstumszugehörigkeit: **poln.**

Gestalt: **mittel**

Gesicht: **oval**

Augen: **braun**

Nase: **normal**

Haare: **dunkel**

Bes. Kennz.: **keine**

ist berechtigt bis **21cUhr**
sich im Stadtbereich zu bewegen.

Dieser Ausweis gilt bis zur Einführung reichsrechtlicher
Ausweise in den Ostgebieten und wird spätestens

am **30.7.1945** ungültig.

33/45.

Verlängert bis 194

Strasburg Wpr., den 194

Der Bürgermeister
Im Auftrage

~~1939 1945~~

Verlängert bis 194

Strasburg Westpr., den 194

Der Bürgermeister
im Auftrage

T-0647

5
Kazimierz Antoszewski, Sobol' Brodnica dnia 15 X 1990 r.
ul. Nowa 28
87-300 Brodnica

imię, nazwisko, pseudonim i adres
składającego oświadczenie
(dla mężatek nazwisko panieńskie)

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, uczestnik (czka) – wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę obozu, więzienia itp. – od – do)
c. 10868 H. K. w okresie od X/40r. do stycznia 1945 r. jako
dca. Obwodu Brodnica

świadomy odpowiedzialności za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący (a) się
dowodem osobistym (innym dokumentem), seria i numer 2 H 607 33 06

wystawnionym dnia przez H. K. M. O. Brodnica
oświadczam, że Ob. Janusz Dzierżogowski syn (sórka) Wojciecha
urodz. dnia 16 czerwca 1924 w Toruniu

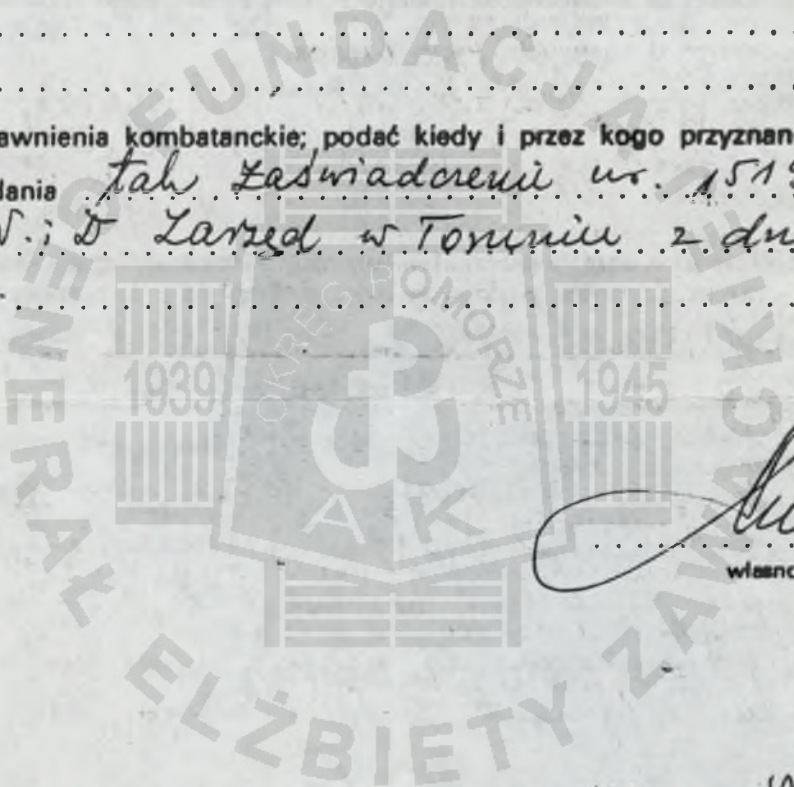
jest mi znany (a) osobiście jako uczestnik (czka) – wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę
obozu, więzienia itp. oraz okoliczności, z jakimi świadek zetknął się z otrzymującym (ca) oświadczenie
i czasokres od – do) Armii Krajowej w Inspektoracie Brodnica
w Oddziale Taczności w okresie od m. kwietnia 1942 do
stycznia 1945 jako Taczniak i następnie od m. maja 1943
należał do drugiego Taczności z lotnikiem pod kier. plut.
zaw. Bronisława Chańskiego (ps. ?) Fryszga od niego odebrał
ppor. rez. Taczności Stanisław Borowski ps. "wir" obecnie zam.
w Gnieźnie i przyjechał go do stacji Taczności Brodnica –
Rypin pod kier. Zygmunta Wisniewskiego ps. "Stup" –

Wyżej wymieniony (a) posiadał (a) pseudonimy (y) Luch
stopień wojskowy peregony pełnił funkcję Taczniaka
oraz brał udział w następującej działalności zaliczanej do uprawnień kombatanckich (wymienić jej rodzaje,
miejscowości, czasookresy itp.) Od m. X/42 był Taczniakiem pod kier. rez.
Taczności linii Brodnica – Rypin Zygmuntem Wisniewskim
ps. "Stup" i jeździł na trasie Brodnica Osiek i na trasie
Brodnica – Kosi Róg, gdzie poczęte otrzymywał wt. gosp. rolnego
Głodowski. Następnie został przeniesiony do drugiego Taczności
z lotnikiem pod kier. Bronisława Chańskiego z którego stori-
czył naukę Taczności z lotnikiem i organizacji szrotowisk.
Do szrotowisk planowanych na r. 1944 nie doszło ze względu
politycznych. Szrotowisko przewidziane było we wsi Toruniu. –

Wyżej wymieniony był represjonowany (a) - wymienił jej rodzaje, miejscowości, czasookres, organy represjonujące (nazwę), z jakich powodów itp. *nie*

Jeśli świadek jest członkiem organizacji kombatanckiej powinien podać jej nazwę, wpisać numer legitymacji członkowskiej, datę jej wydania, przez kogo *jest Zw. B.O.W. i ur. leg. 0463295 O/Toruń z dnia 8 V 1984 r.*

Czy świadek posiada uprawnienia kombatanckie; podać kiedy i przez kogo przyznane, nr legitymacji (zaświadczenia), datę wydania *tak zaświadczenie nr 151924 wydane przez Zw. B.O.W. i Zarząd w Toruniu z dnia 30 VIII 1977 r.*

Autenti
własnoręczny podpis

Klara Kowarska ps. "Jura"
potwierdzam wiarygodność podpisu świadka

Światowy Związek
Żołnierzy Armii Krajowej
Kolo w Brodnicy
pieczęć organizacji kombatanckiej,
imię i nazwisko, funkcja

Klara Kowarska ps. "Jura"
sekretarz kolo

Brodnica, dn 15 X 1990 r.
miejscowość, data

Anna Nowicka ps. "Yskra" Poznań dnia 22. stycznia 1991 r.
z domu Dubiska
ul. Słusowska 11 m 17
60-331 Poznań

imię, nazwisko, pseudonim i adres
składającego oświadczenia
(dla mężatek nazwisko panieńskie)

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

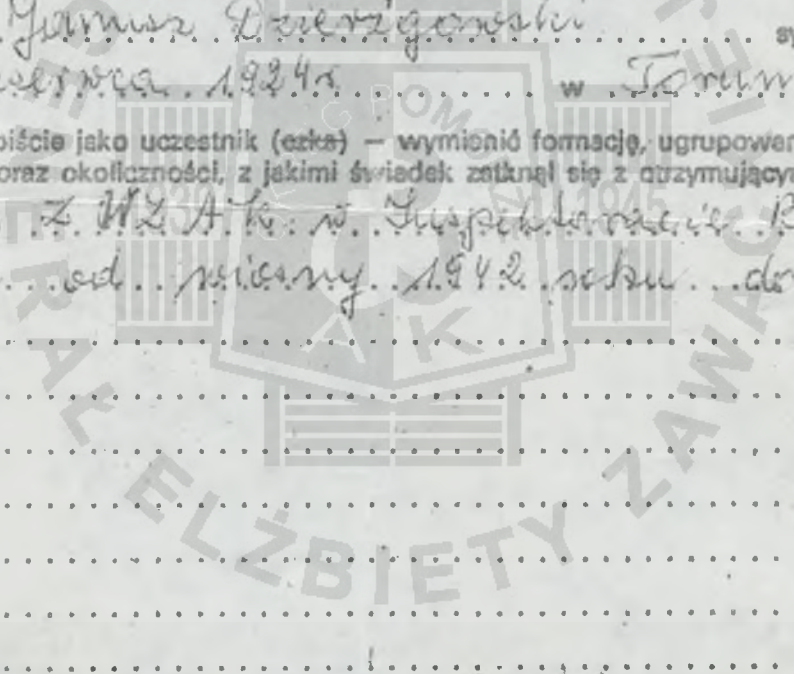
Ja, uczestnik (czka) - (wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę obozu, więzienia itp., - od - do)
mich. epam. z. w. z. et. k. od 26. grudnia 1941 roku
do wyzwolenia w Pomorskim Obozie et. k. w Brodnicy

świadomy odpowiedzialności za prawdziwość podanych niżej przez mnie faktów, legitymujący (a) się
dokumentem osobistym (tym dokumentem), seria i numer FN 577600.3
wystawionym dnia przez 22.04.1966 przez W. O. O. Poznań

oświadczam, że Ob. Józef Dzierżgonowski syn (córka) Stefania
urodz. dnia 16. czerwca 1924 r. w Toruniu

jest mi znany (a) osobiście jako uczestnik (czka) - wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę
obozu, więzienia itp. oraz okoliczności, z jakimi świadek zetknął się z czynującym (cą) oświadczenie
i czasokres od - do) z. W. A. k. w. Szpitala w Brodnicy

w okresie od wiosny 1942 roku do wyzwolenia

Wyżej wymieniony (a) posiadał (a) pseudonimy (y) "Yskra"

stopień wojskowy pełnił funkcję koczniczka
oraz brał udział w następującej działalności zaliczanej do uprawnień kombatanckich (wymienić jej rodzaje,
miejscowości, czasookresy itp.) w naszym domu w gospodarstwie koczowniczym

Szlacheckie koło Brodnicy z siedzibą w kwatery w ul. Słusowska 11 m 17
Obi. A. k. ppłk. Józefa Chybińskiego. Cała nasza rodzina była zaprzysiężona i brała
udział w pracy konspiracyjnej. Oświadczam, że Pan Józef Dzierżgonowski
p.s. "Yskra" przyjeżdżał do koczowniczych szlacheckich, jako koczownik,
przekazywał, przez mnie osobiście lub mojemu ojcu
Mieczysławowi Jankowskiemu, Dubkiemu, Spiewy. Le. m. w. w. w. w.
w okresie od wiosny 1942 roku do wyzwolenia

Wyżej wymieniony był represjonowany (a): wymień jej rodzaje, miejscowości, czasokres, organy represjonujące (nazwę), z jakich powodów itp. . . . me

Jeśli świadek jest członkiem organizacji kombatanckiej powinien podać jej nazwę, wpisać numer legitymacji członkowskiej, datę jej wydania, przez kogo

Zachódniobrzeżanie nr 448209
wydanej przez Zarz. Naj. z BOWD w Poznaniu z 15.06.1977r. dotyczącej
stwierdzenia uprawnień do świadczeń kombatanckich
Legitymacja nr 80 S. Z. AK Okr. Wielkopolska z 26.04.1990r. Środowisko
"Polskie" Inspekcji i Poradnictwa

Czy świadek posiada uprawnienia kombatanckie; podać kiedy i przez kogo przyznane, nr legitymacji (zświadczenia), datę wydania

tak Zachódniobrzeżanie nr 448209
wydanej przez Zarz. Naj. z BOWD w Poznaniu
z dnia 15 czerwca 1977r. (jak wyżej)

Imię i nazwisko
.....
własnoręczny podpis

[Signature]
.....
potwierdzenie weryfikacji podpisu
świadka

SWIATOWY ZWIĄZEK
Z WOLNOŚCIĄ I DEMOKRACJĄ
SERIO POLSKA SZEF SZTABU
Poznań, ul. Kłopotowskiej Nr. 1
płocznik organizacji kombatanckiej
imię i nazwisko, funkcja

Poznań 22.01.1998
.....
miejscowość, data

Stowarzyszenie
ARMII KRAJOWEJ
Obwodowa Komisja Weryfikacyjna
ul. Niepodległości 10
60-967 POZNAŃ

ORZECZENIE KOMISJI WERYFIKACYJNEJ
ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ
OKRĘG WIELKOPOLSKA W POZNANIU

Komisja działając na podstawie Statutu Ś.Zw.Ż.AK i obowiązującego regulaminu przyjmowania członków

dnia 20 kwietnia 1990 r. rozpatrzyła deklarację
Kol. Janusz DZIERZGOWSKI pseud. "KRAK"
s/c Wojciecha i Wandy ur. 16. czerwca 1924 r.
w Toruniu zam. w Poznaniu, ul. Kasprzaka 34b/10

i na podstawie przedłożonych dokumentów oraz po zapoznaniu się z opinią Środowiska ORZEKA uznać, że w/wym. spełnia warunki - X nie spełnia warunków - przynależności do Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w charakterze członka zwyczajnego i ustala następujące okresy działalności kombatanckiej:

1. Insp. AK Grudziądz, Obw. Brodnica od IX. 1943r. do I. 1945r.
2. Placówka "WIŚNIEWSKI" od do
3. od do

UZASADNIENIE

Przynależność do AK nie budzi zastrzeżeń co potwierdza

opinia Elżbiety Zawackiej "ZO"

Podpisy Komisji Weryfikacyjnej:

- 1. Przewodniczący - Przemysław BYSTRZYCKI
- 2. Członkowie - Tadeusz WIŚNIEWSKI
- 20 kwietnia - Piotr RAWICZ-OLEŃDZKI

Poznań, 1990 r.

DECYZJA

PREZYDIUM ZARZĄDU ŚWIATOWEGO ZWIĄZKU ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ
OKRĘG WIELKOPOLSKA W POZNANIU

Po zapoznaniu się z orzeczeniem Komisji Weryfikacyjnej Ś.Zw.Ż. AK Okr. Wielkopolska z dnia 20.IV. 1990 r. Prezydium postanawia przyjąć - ~~nie przyjąć~~ - w szeregi członków zwyczajnych Związku

Kol. Janusza DZIERZGOWSKIEGO s. Wojciecha i Wandy

Od niniejszej decyzji zainteresowanemu służy odwołanie do Zarządu Głównego Ś.Zw.Ż. AK w Warszawie, za pośrednictwem tut. Zarządu w terminie 14 dni.

Nr ewid. 331.

Poznań, dnia 5.5.1990.

SEKRETARZ ZARZĄDU

SEKRETARZ
Zarządu Okręgowego
[Signature]

PREZES ZARZĄDU

PREZES
Zarządu Okręgowego
[Signature]

Stanisław Borowski ps. "Wir" Grudziądz, dnia 17 sierpnia 1993r.
ul. Świerkowa 5.

86-309 Grudziądz 11...

imię, nazwisko, pseudonim i adres
składającego oświadczenie
(dla mężatek nazwisko panieńskie)

OŚWIADCZENIE ŚWIADKA

Ja, uczestnik (czka) - (wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę obozu, więzienia itp. - od - do)
członek Armii Krajowej, od 1942r. do stycznia 1945r.

dowódca oddz. łączności w obwodzie Brodnica

świadomy odpowiedzialności za prawdziwość podanych niżej przeze mnie faktów, legitymujący (a) się
dowodem osobistym (innym dokumentem), seria i numer R.H. 63.594.19.

wystawionym dnia przez KPMO Charków 11.9.1969.

oświadczam, że Ob. Janusz Dzierżgowski syn (córka) Wojciecha

urodz. dnia 16. czerwca 1924r. w Toruniu.

jest mi znany (a) osobiście jako uczestnik (czka) - wymienić formację, ugrupowanie, jednostkę, nazwę
obozu, więzienia itp. oraz okoliczności, z jakimi świadek zetknął się z otrzymującym (ca) oświadczenie

I czasokres od - do) Armii Krajowej w Inspektoracie Brodnica
w okresie od września 1943r. do stycznia 1945r.

W/w zastąpił przeze mnie wprowadzony w szeregi

złotniczy Armii Krajowej i na moją rzecz służył

przeżył w pierwszych dniach września 1943r.

.....

.....

.....

.....

Wyżej wymieniony (a) posiadał (a) pseudonimy (y) .. "Kruk"

stopień wojskowy szeregowy pełnił funkcję łącznika

oraz brał udział w następującej działalności zaliczanej do uprawnień kombatanckich (wymienić jej rodzaje,
miejscowości, czasokresy itp.) zastąpił przeze mnie odkomenderowany

do drużyny łączności działającej pod dowództwem Zygm.

munta Wicnieńskiego ps. "Skup" i obsługiwał trasę: Brodnica - Osiek - Brodnica - Kozł. Róg - Brodnica - Kruszyński

Szlachackie. W okresie późniejszym przeszedł prze-

szkolenie w zakresie łączności z lotnikiem i przygotow-

owania rzutówisk.

.....

Wyżej wymieniony był represjonowany (z): wymienić jej rodzaje, miejscowości, czasookres, organy represjonujące (nazwę), z jakich powodów itp. *nie był represjonowany*

Jeśli świadek jest członkiem organizacji kombatanckiej powinien podać jej nazwę, wpisać numer legitymacji członkowskiej, datę jej wydania, przez kogo

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
nr. leg. 025818. Zarząd Okręgu Toruń. 26 września 1991r

Czy świadek posiada uprawnienia kombatanckie; podać kiedy i przez kogo przyznane, nr legitymacji (zeświadczenia), datę wydania

Urząd do Spraw Kombatanów i Osób Represjonowanych nr. 001344. 16.08.1991r

Stanisław Borewski

własnoręczny podpis

*Świadek jest członkiem kate
uprawnienia
16.08.1991*

PREZES KOŁA

Jan Budziński
Michał

potwierdzam wiarygodność podpisu świadka

*Teczka z dokumentami i wszelkie znajdujące się w Urzędzie d/s
Kombatanów.
Na podstawie posiadanych w Okręgu jego dokumentów stwierdza się
że w AK działał od listopada 1942 do stycznia 1945 r
w terenie. Inspektorat AK Białystok*

Światowy Związek
Żołnierzy Armii Krajowej
Okręg Toruński

Jan
pieczęć organizacji kombatanckiej,
imię i nazwisko, funkcja

15.09.1993
miejsce, data

Leszc

Verlängert bis 194.....
Strasburg Wpr., den 194.....

Der Bürgermeister
Im Auftrage

Stadtpassierschein
und
Personalausweis
für

Herrn/~~Frau~~n Johann Dzierzowski
wohnhaft in Strasburg Westpr.
Lautenbugger Str. Nr. 9

Gilt nicht als Pass

Strasburg Wpr., den 8. 7. 1941

Verlängert bis 194.....
Strasburg Wpr., den 194.....

Der Bürgermeister
Im Auftrage

Der Bürgermeister
der Stadt Strasburg Wpr.
— Ortpolizeibehörde —

Im Auftrage

W. Fiedler

Fuhrich, Strasburg

Herr ~~Frau~~ Johann D z i e r z g o w s k i .

Vor- u. Zuname

Beruf: Vermessungsarbeiter

Geburtstag: 16. Juni 1924

Geburtsort: T h o r n

Staatsangehörigkeit:

Volkstumszugehörigkeit: polnisch

Gestalt: mittel

Gesicht: oval

Augen: blau

Nase: normal

Haare: dkl. blond

Bes. Kennz.: keine

ist berechtigt, bis unbeschränkt
sich im Stadtbereich zu bewegen.

8. Juli 1941
Gepprüft
kleiner

Dieser Ausweis gilt bis zur Einführung
reichsrechtlicher Ausweise in den Ostgebieten

und wird spätestens am 8. Januar 1942
ungültig.

Lfd. Nr. 96

J. Dzierzgowski

Es wird bescheinigt, dass der/die Inhaber(in) die durch das obige Lichtbild dargestellte Person ist, und dass die Unterschrift von ihr an Amtsstelle eigenhändig geleistet wurde.

Strasburg Wpr., den 8. Juli 1941

~~Annahme~~

H. Heiler

13

Abschrift !

14

FUNDACJA
Z E U G N I S
.....

Herr Johann D z i e r z g o w s k i , geb.am 16.6.1924
in Thorn, wurde an 25.Februar 1941 in der Vermessungs- und
Planungsabteilung der Stadtverwaltung Strasburg, Westpr. als
Zeichner ausgebildet und als solcher bis 6.Juli 43 in dieser
Abteilung verwendet.

Er hat die ihm übertragenen Arbeiten mit Verständnis,
Sorgfalt und Fleiß ausgeführt, was ich ihm hiermit gerne
bestätige.

Herr Dzierzowski beendet sein Dienstverhältnis bei der
Stadtverwaltung infolge Auflösung der Vermessungsabteilung
durch die Kriegsverhältnisse.

Strasburg, Westpr. am 6. Juli 1943.

Dienstsiegel

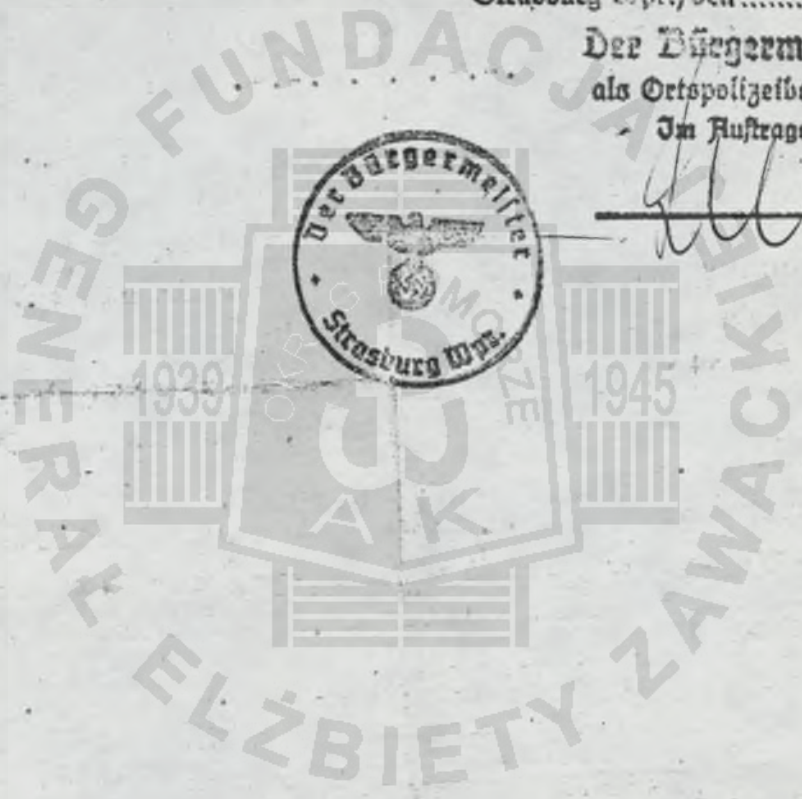
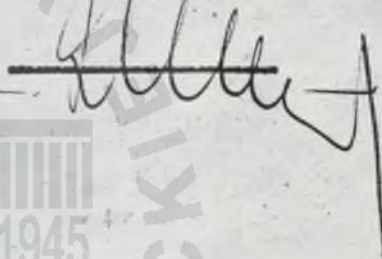
Der Bürgermeister:
gez. Unterschrift

v. v. v.

15

Für die Richtigkeit
Strasburg Wpr., den 16. Okt. 1943

Der Bürgermeister
als Ortspolizeibehörde
Im Auftrage

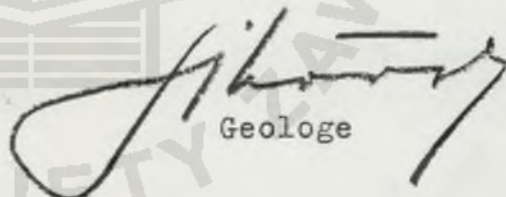
OT-Einsatzgruppe II Danzig
Abt II B Wasserversorgung
Geologische Sachbearbeiter
i. d. Streckenabteilung Drewitz

16

Strasburg Wpr. den 8. Januar 1945.

B e s c h e i n i g u n g !
=====

Es wird hiermit bescheinigt, dass der Zeichner
D z i e r z g o w s k i Johann bei der obigen Dienst-
stelle beschäftigt ist.

Geologe

Karo Atbėgėliams Tvarkyti Komisarjatas

A-20286

911

Karo atbėgėlio liudijimas Nr.

Pavardė D z i e s z g o v s k i
Vardas J a n u s z, s. Vaitiekaus,
Gimęs 19 22 m. birželio mėn. 16 d.
Gimimo vieta Torun apskr.

Šeimos padėtis nevedęs

Įregistruoti ligi 17 metų amžiaus vaikai: mēra
vardai ir amžius

Liudijimo savininko parašas ir dešinės rankos smiliaus piršto atspaudas

Asmens žymės:

veidas *parštas*, plaukai *tomšūs*
akys *melnos*, ypat. žymės

Šis liudijimas duoda teisę apsistoti žemiau nurodytoje vietoje bei sąlygomis ir galioja ligi bus atšauktas.

Liudijimą davusi įstaiga: Vilniaus mst. 2-os

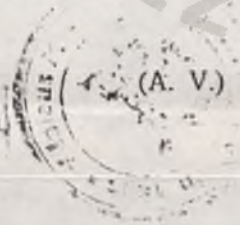
policijos nuovados viršininkas ist. registr. Nr. *2504*

[Signature]

2 Nuovados viršininkas
Pareigūno parašas ir parelgos

Karo atbėgėlio šelpimo komisija
L. R. K.
L. R. K. karo atbėgėliams šelpimo komisijos Vilniaus
Lenkų komitetas Vilnius

Karo atbėgėliams tvarkyti įstatymo str. 14 p. 2
(V. 2. Nr. 681, eil. 5043) šis liudijimas nuor. žyminio
mokesčio atleidžiamas.

IREGISTRUOTAS
1940 m. vasario mėn. 20 d.
Nr. 78

Čia žymima, kurioje vietoje bei kuriomis sąlygomis atbėgėliui(ej) leista apsistoti, ir kiti policijos atžymėjimai.

Dzieszgovski Janusz, gyv. Vilniaus mst., K. Kalinausko gt. nr. 20, leista apsistoti Žagarėje. Paskyrton vieton privalo nuvykti, neveliau, iki 1940 m. vasario mėn. 20 dn. Nuvykus, apsistojimo vietą per 24 val. užsiregistruoti vietos policijos nuovadoje.

II Nuovados Viršininkas

Dzieszgovski Janusz, išvykimo laikas, vykti privalo iki 1940 m. vasario mėn. 20 d.

Vilnius (Lithuania)
 10. K. P. Naujokas
 (name)
 Name Nr. 10/ Buto Nr. -
 1939 m. X. mėn. 12 d.
 Registravo (parasas)

Šėtos Policijos Nuovadoja
 (reglstruota 37 Nr.
 1940 m. liep. mėn. 8 d.
 Vilniaus Polic. Vĩrsininkas H. M. ...

Šioje liudijime paįymetu karo
 atšigelin; lėsta spųgyvuti kedas
 uis Gpssas. Šitos Valst. Glau sųs drom.
 Pasmatas: K. O. B. Karyt. Komiser. rates
 A. G. - 202 86 is 1940. 9. 21 dia.
 Re to, postarasta i muraulyta vėty pri-
 vata nutykta iki 1940. m. liepus mėn.
 8 dia. i tam 24 val. nusi reglstruoti
 vėty pđreijate. -

Šėtos Policijos Nuovadoja
 (reglstruota) Nr. ...
 1940 m. ... mėn. ... d.
 Vilniaus Polic. Vĩrsininkas

Officially apats. ...
 ... Polic. Vĩrsininkas

IREGISTRUOTA
 Kausas
 (name)
 Zauskienė
 (name)
 Name Nr. 10/ Buto Nr. ...
 1940 m. ... mėn. ... d.
 Registravo (parasas)

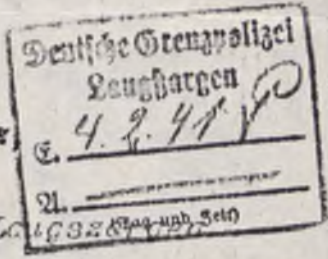
Šioje einarjime paįymetu
 kero abšigelin. Einarinėma
 nu ykti i kam na 7 obinams
 kedolimes gacija i vi. ymi. 13 d.
 Šėta.
 1940. 7. 17.

J. S. ...
 Registravo (parasas)

B e s c h e i n i g u n g N r . 3 2 7

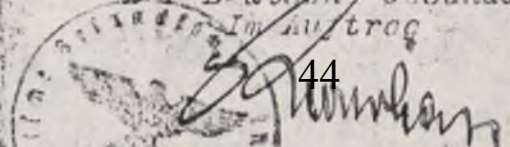
Der umstehend näher bezeichnete frühere polni-
 sche Staatsangehörige D z i e s z g o w s k i Janusz,
 geb. am 16.6.1922, begibt sich nach Deutschland. Ihm
 wird hiermit die Einreise über die Grenzstelle Eydt-
 kau gestattet.

Diese Bescheinigung verliert ihre Gültigkeit mit
 Ablauf des 5. Oktober-1940, 25. März 1941.
 Kowno, den 5. September 1940.

Amtlich geändert:
 "Lauenburg", "25. März 1941"
 Kowno, den 1. Februar 1941
 Der Deutsche Gesandte
 Im Auftrag

Der Deutsche Gesandte
 Im Auftrag

Handwritten signatures and dates at the bottom of the document.

II. Materiały uzupełniające relacje -
- Dziernogowski Janusz:

1. Biogram „Dziernogowski Janusz” autorstwa
Z. Marcimkowskiej, mpis z popr. redakcyjnymi
mi k. 2 s. 1-2
2. jak wyżej, [w:] Słow. biograficzny
konspiracji pomorskiej 1939-1945,
Toruń 1994, w. 1, s. 67, kserokop. k. 1 s. 3
3. art. Wultanski J., Mój imię Janusz
Dziernogowski, Ziemia Kucharska
nr 3/1998, s. 14, kserokop. k. 1 s. 4
4. art. Wultanski J., Mój imię..., [w:]
Wultanski J., Aby pamiętać o nich
mie szymta, Brodnica 2000, s. 60-63,
kserokop. k. 3 s. 5-7

Dzierzgowski Janusz ps. "Kruk" /1924-.../ żołnierz łączności insp.
AK Brodnica.

Ur. 16.VI.1924 r. w Toruniu, s. Wojciecha, uczestnika Powstania
Wlkp. i wojny polsko-bolszewickiej, nadkomisarza Policji Państw. w
Toruniu i Łucku, i Wandy z d. Zabłockiej, uczestniczki Powstania ^{Tronnic}
Wlkp. w służbie kwatermistrzowskiej kobiet. Od 1935 r. członek ZHP,
w 1939 r. ukończył 2 klasy Gimnazjum w Brodnicy.

1.IX.1939 r. odkomenderowany z grupą harcerzy do koszar 67 pp,
gdzie pełnił pomocniczą służbę łączności i wraz z jedn. wojskową
wycofał się w kierunku Płocka. Podczas bombardowania stracił z nią
kontakt. Ranny pod Siedlcami, umieszczony w szpitalu w Kamieniu Ko-
szyrskim a następnie w Wilnie. 3.V.1940 r. został ^{Stam}aresztowany i
uwięziony w obozie karnym. Uniknął deportacji w głąb Rosji, w lu-
tym 1941 r. uzyskał pozwolenie na opuszczenie Litwy i powrócił do
Brodnicy. Natchmiast podejmuje pracę jako kreslarz w Wydziale Po- ^{ty}
miarów Zarządu Miejskiego a od połowy 1943 r. w tym samym charak-
terze w Urzędzie Ziemskim w Brodnicy. Wiosną 1942 r. został wprowa-
dzony do służby konspiracyjnej przez Edwarda Cherka, harcerza
Sz Sz, zamęczonego w Stutthofie 17.IV.1943 r. Z racji wykonywanej
pracy w Zarządzie Miasta, otrzymał zadanie przekazywania zdjęć osób
aresztowanych przez policję kryminalną, jak również w szczegó ^lnych
przypadkach, przekazywania grypsów w obu kierunkach. Po aresztowa-
niu 31.XII.1942 r. przez gestapo kierownictwa Sz Sz, stracił kon-
takt z organizacją. We wrześniu 1943 r., ¹⁻¹⁻³pracując w Urzędzie Ziem-
skim w Brodnicy, został zaprzysiężony przez ppor. Stanisława Borow-
skiego ps. "Wir" i odkomenderowany do Zygmunta Wiśniewskiego ps.
"Słup", d-cy placówki łączności k-dy obwodu AK Brodnica. Obsługi-
wał kierunki Osiek-Rypin i Kruszyny Szlacheckie-Jabłonowo. Wiosną
1944 r. przeszedł kurs łączności dla przygotowania zrzutowisk i lo-
tnisk polowych pod kierunkiem plut. Bronisława Chamskiego. W stycz-

Dzierzgowski Janusz ps. "Kruk" /1924 .../ żołnierz łączności insp.
AK Brodnica.

Ur.16.06.1924 r. s Tt

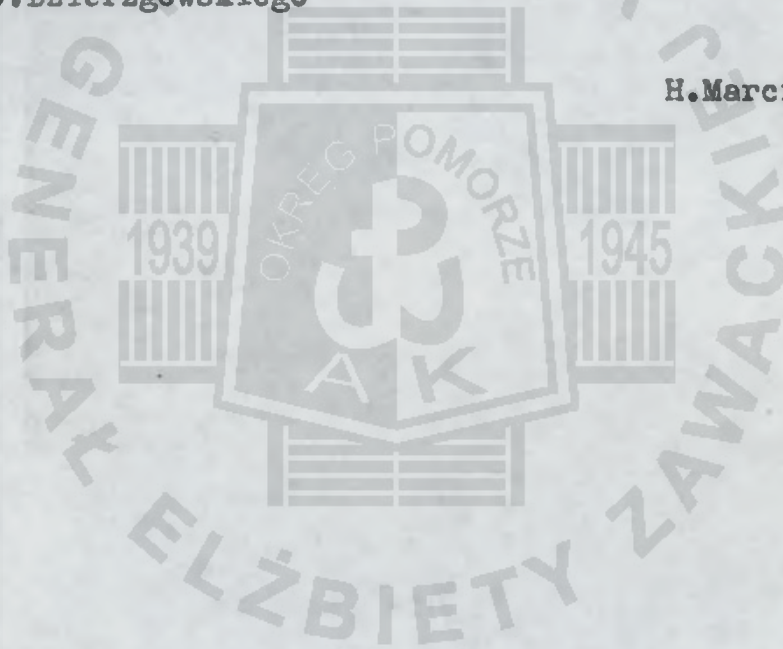
2
*18 czniu 1945 r. ~~zgodnie z rozkazem~~ zakończył służbę w szeregach AK.

Wiosną 1945 r. podjął naukę w Gimn. i Lic. w Brodnicy, gdzie zdał maturę w 1947 r. Przez cały czas trwania nauki brał czynny udział w reaktywowaniu i działalności drużyny harcerskiej. Na skutek donosu został aresztowany w sierpniu 1945 r. wraz z 6 osobową grupą harcerzy, pod zarzutem utworzenia organizacji mającej na celu obalenie władzy ludowej. Przetransportowany do UB w Bydgoszczy po ciężkim śledztwie został wraz z całą grupą zwolniony.

W latach 1947-1950 odbył studia w Szkole Inżynierskiej w Poznaniu a następnie kontynuował je w Politechnice Wrocławskiej. Do 1982 r.

1-18 pracował w ~~Poznańskim~~ Biurze Projektów Budownictwa Przemysłowego,
Gdańskiemu gdzie redol m. in. u.
AP AK T.J. Dzierzgowskiego

H. Marcinkowska

Dzierzgowski Janusz ps. "Kruk" (1924-1994),
żołnierz łączności Insp. AK Brodnica.

Ur. 16 VI 1924 r. w Toruniu, syn Wojciecha - uczestnika Powstania Wlkp. i wojny polsko-bolszewickiej, nadkomisarza Policji Państwowej w Toruniu i Łucku - i Wandy z d. Zabłockiej, również uczestniczki Powstania Wlkp., czynnej w służbie kwatermistrzowskiej kobiet. Od 1935 r. członek ZHP, w 1939 r. ukończył 2 klasy gimnazjum w Brodnicy.

1 IX 1939 r. był odkomenderowany z grupą harcerzy do koszar 67 pp, gdzie pełnił pomocniczą służbę łączności. Wraz z jedn. wojskową wycofał się w kierunku Płocka. Podczas bombardowania stracił z nią kontakt. Ranny pod Siedlcami, umieszczony w szpitalu w Kamieniu Koszyrskim, a następnie w Wilnie. 3 V 1940 r. został tam aresztowany i uwięziony w obozie karnym. Uniknął deportacji w głąb Rosji. W lutym 1941 r. uzyskał pozwolenie na opuszczenie Litwy i powrócił do Brodnicy. Natychmiast podjął pracę jako pracownik fizyczny w Miejskim Biurze Pomiarów, a po jego rozwiązaniu, od połowy 1943 r., jako kreślarz w Urzędzie Ziemskim Bodenamt w Brodnicy. Wiosną 1942 r. został wprowadzony do służby konspiracyjnej przez swojego kolegę z gimnazjum Edwarda Cherka, członka Sz Sz, pracownika Biura Pomiarów (zameczony w Stutthofie 17 IV 1943 r.). Po przejściu do pracy w Bodenamt, w ramach służby konspiracyjnej został przeszkolony przez Teofila Tulibackiego (żołnierz ZWZ-AK, prowadził pracownię fotograficzną w Bodenamt) w zakresie prac fotograficznych i światłokopijnych. Po powołaniu Tulibackiego do Wehrmachtu (zginął pod Charkowem), Dzierzgowski przejął po nim prowadzenie pracowni fotograficznej w Bodenamt. Wykonywał m. in. zdjęcia aresztantów ujętych przez miejscową policję kryminalną. Z racji wykonywanej pracy otrzymał jako zadanie konspiracyjne przekazywanie zdjęć osób aresztowanych przez policję kryminalną, jak również w szczególnych przypadkach przekazywanie grypsów w obu kierunkach. Po aresztowaniu przez gestapo kierownictwa Sz Sz, stracił kontakt z organizacją. We wrześniu 1943 r. został zaprzysiężony ponownie przez ppor. → Stanisława Borowskiego ps. "Wir" i odkomenderowany do Zygmunta Wiśniewskiego ps. "Słup", dowodzącego łącznością kdy Obw. AK Brodnica. Obsługiwał jako łącznik kierunki Osiek-Rypin i Kruszyny Szlacheckie-Jablonowo. Wiosną 1944 r. przeszedł kurs łączności dla przygotowania zrzutowisk i lotnisk polowych pod kierunkiem plut. Bronisława Chamskiego. W styczniu 1945 r. zakończył służbę w AK.

Wiosną 1945 r. podjął naukę w Liceum w Brodnicy, gdzie zdał maturę w 1947 r. Przez cały czas trwania nauki brał czynny udział w reaktywowaniu i działalności drużyny harcerskiej. Na skutek donosu został aresztowany w sierpniu 1945 r. wraz z 6-osobową grupą harcerzy, pod zarzutem utworzenia organizacji mającej na celu obalenie władzy ludowej. Przetransportowany do UB w Bydgoszczy, po ciężkim śledztwie został wraz z całą grupą zwolniony. W latach 1947-1950 odbył studia w Szkole Inżynierskiej w Poznaniu, a następnie kontynuował je w Politechnice Wrocławskiej. Do 1982 r. pracował w Biurze Projektów Budownictwa Przemysłowego w Poznaniu. Zmarł 17 III 1994 r.

AP AK. T.: Borowski S., Dzierzgowski J.

Hanna Maciejewska-Marcinkowska

Znódtło i „S. B. K. P. 1939-1945” pod red. E. Zawackiej, H. Maciejewskiej-Marcinkowskiej, cz. I, Toruń 1994.

Aby pamiętać o nich nie zaginęła

Mgr inż. Janusz Dzierzgowski

Urodził się w Toruniu dnia 16 czerwca 1924 roku. Był synem Wojciecha-uczesznika powstania wielkopolskiego oraz wojny polsko-bolszewickiej, nadkomisarza Policji Państwowej w Toruniu i Łucku, inspektora Ubezpieczeniowego ZUW w Brodnicy, uczestnika kampanii wrześniowej, jeńca obozu Oflag IID Gross-Born, burmistrza Brodnicy 6 VIII - 28 IX 1946 oraz matki Wandy z domu Zablockiej biorącej, w charakterze pomocniczym w służbie kwatermistrzowskiej, udział w powstaniu wielkopolskim.

Janusz Dzierzgowski rozpoczął naukę w roku szkolnym 1931/1932. Do ZHP wstąpił w 1935. Po ukończeniu 16 czerwca 1937 sześciu klas prywatnej szkoły powszechnej w Brodnicy zdał egzamin wstępny i z dniem 24 czerwca 1937 przyjęty został do klasy pierwszej gimnazjalnej Państwowego Liceum i Gimnazjum w Brodnicy (w „Rejestrze uczniów 1873-1966” zapisany pod numerem 3521). W latach 1937-1939 był członkiem 10 Pomorskiej Drużyny Harcerzy im. Tadeusza Kościuszki. W czerwcu 1939 otrzymał promocję do klasy trzeciej. Dalszą naukę przerwał mu wybuch II wojny światowej. Od dnia 1 IX 1939 przebywał w koszarach 67 Pułku Piechoty, gdzie pełnił funkcję pomocniczą w służbie łączności. Po wycofaniu się Wojska Polskiego z Brodnicy a przed wkroczeniem Niemców, opuścił miasto i udał się do centralnej Polski. Został ranny pod Siedlcami. Przebywał w szpitalu w Kamieniu Koszyrskim, później w Wilnie. W dniu 3 maja 1940 aresztowany uniknął jednak deportacji w głąb ZSRR. W lutym 1941 zwolniony mógł powrócić do Brodnicy. Otrzymał skierowanie jako robotnik do Miejskiego Biura Projektów. Następnie pracował w Urzędzie Ziemskim w

Brodnicy w charakterze kreślarza. Nie podpisał niemieckiej listy narodowościowej. Wiosną 1942 przystąpił do konspiracji w ramach Szarych Szeregów wprowadzony przez brodnickiego maturzystę Edwarda Cherka. Przyjął pseudonim „Kruk”. W ruchu oporu został przeszkolony w dziedzinie fotografii oraz światłokopii. Dzięki temu mógł wykonywać zdjęcia osób aresztowanych i wraz z innymi dokumentami przekazywać je do dalszego wykorzystywania przez podziemne organizacje. Działalność Szarych Szeregów w Brodnicy przerwało aresztowanie kierownictwa. We wrześniu 1943 zaprzysiężony został w AK przez ppor. Stanisława Borowskiego. W charakterze łącznika obsługiwał teren Kruszyny Szlacheckie - Jabłonowo oraz Osiek - Rypin. Pod kierownictwem plut. Bronisława Chamskiego przeszedł wiosną 1944 kurs łączności w celu przygotowania zrzutowisk i lotnisk polowych. Po opanowaniu Brodnicy przez Armię Czerwoną w styczniu 1945 zakończył służbę w AK. Przyjęty z dniem 7 III 1945 do klasy trzeciej gimnazjalnej uczył się dalej w Państwowym Liceum i Gimnazjum w Brodnicy. Obok Konrada Cherka, Henryka Kruszczyńskiego i Leszka Kamińskiego był współzałożycielem Gimnazjalnej Drużyny Harcerskiej im. dra Klemensa Malickiego. Dowodził I zastępem (do niego przydzieleni zostali między innymi Roman Kozłowski, Tadeusz Malicki, Czesław Palicki, Lech Aleksander Pawłowski, Jan Sobieszczyk, Zenon Sotek, Zbigniew Wieczorek). Dnia 24 sierpnia 1945 funkcjonariusze UB aresztowali go wraz z innymi starszymi harcerzami z tej drużyny i przewieźli do więzienia w Bydgoszczy pod fikcyjnym zarzutem utworzenia tajnej organizacji „Pajęcza sieć”, której rzekomym celem miało być „organizowanie zbrojnego powstania przeciwko Rządowi Jedności Narodowej”. Zwolniony, kontynuował naukę w wymienionej wyżej szkole, w której dnia 17 lutego 1947 zdał

maturę. W latach 1947-1950 studiował architekturę w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Poznaniu. Po jej ukończeniu otrzymał stopień inżyniera. Kształcił się dalej na Politechnice Wrocławskiej, gdzie uzyskał tytuł magistra. Zamieszkał w Poznaniu. Do roku 1982 pracował w tym mieście w Biurze Projektów Budownictwa Przemysłowego.

Od 1989 działał w Światowym Związku Żołnierzy AK w środowisku „Pałac”. Był inicjatorem i założycielem koła „Pomnik”, do którego należeli polscy akowcy mieszkający w Wielkopolsce. Wchodził w skład poczty sztandarowego z Poznania biorącego udział w uroczystości odsłonięcia pomnika żołnierza AK w Brodnicy 4 października 1992 r.

Dnia 18 sierpnia 1993 zebrała się w gościnnym domu państwa Sucheńskich w Brodnicy przy ulicy gen. Józefa Hallera 7 grupa harcerzy z byłej Gimnazjalnej Drużyny Harcerskiej imienia dra Klemensa Malickiego. Oprócz gospodarza - Dominika Sucheńskiego obecni byli Janusz Dzierzgowski, Jan Sobieszczyk, Zenon Sotek oraz Jerzy Wultiański. Nikt wówczas nie przewidywał, że będzie to ostatnie z Nim spotkanie i ostatnia Jego wizyta w naszym mieście... Janusz Dzierzgowski zmarł w Poznaniu dnia 17 marca 1994 roku.

1. „Słownik biograficzny konspiracji pomorskiej” Toruń 1994, cz. 1, s. 67
2. Jerzy Wultiański „Gimnazjalna Drużyna Harcerzy 1945” (w) „Ziemia Michalowska” nr 3 z 13 lutego 1994. W artykule szerzej naświetlona została sprawa „Pajęczej sieci”.
3. „Biuletyn Fundacji Archiwum Pomorskie AK” Toruń 1994, nr 2-3/22-23/94, s. 13.
4. „Rejestr uczniów 1873-1996”.

Oprac. Jerzy Wultiański

ZIEMIA MICHAŁOWSKA

14

Wultanski J., Aby pamiętać o nich nie 5
zginęła, Brodnica, 2000r.

Rozdział 7.

Mgr inż.

Janusz Dzierzgowski

Janusz Dzierzgowski urodził się w Toruniu dnia 16 czerwca 1924 roku. Był synem Wojciecha - uczestnika powstania wielkopolskiego oraz wojny polsko-bolszewickiej, nadkomisarza Policji Państwowej w Toruniu i Łucku, inspektora Ubezpieczeń ZUW w Brodnicy, uczestnika kampanii wrześniowej, jeńca obozu Oflag IID Gross-Born, burmistrza Brodnicy 6 VIII - 28 IX 1946 oraz matki Wandy z domu Zabłockiej biorącej udział w powstaniu wielkopolskim w charakterze pomocniczym w służbie kwatermistrzowskiej.

Janusz Dzierzgowski rozpoczął naukę w roku szkolnym 1931/1932. Po ukończeniu 16 czerwca 1937 sześciu klas prywatnej szkoły powszechnej w Brodnicy zdał egzamin wstępny i z dniem 24 czerwca 1937 roku przyjęty został do klasy pierwszej gimnazjalnej Państwowego Liceum i Gimnazjum w Brodnicy (w „Rejestrze uczniów 1873-1966” zapisany pod numerem 3521). Wstąpił do ZHP w 1935 roku. Najpierw należał do 74 Pomorskiej Drużyny Harcerzy im. ks. Józefa Poniatowskiego, a w latach 1937-1939 był członkiem 10 Pomorskiej Drużyny Harcerzy im. Tadeusza Kościuszki. W czerwcu 1939 otrzymał promocję do klasy trzeciej. Dalszą naukę przerwał mu wybuch II wojny światowej. Od dnia 1 IX 1939 przebywał w koszarach 67 Pułku Piechoty, gdzie pełnił funkcję pomocniczą w służbie łączności. Po wycofaniu się Wojska Polskiego z Brodnicy, a przed wkroczeniem Niemców, opuścił miasto i udał się do centralnej Polski. Został ranny pod Siedlcami. Przebywał w szpitalu w Kamieniu Koszyrskim, później w Wilnie. W dniu 3 maja 1940 aresztowany uniknął jednak deportacji w głąb ZSRR. W lutym 1941 zwolniony mógł powrócić do Brodnicy. Otrzymał skierowanie jako robotnik do Miejskiego Biura Projektów. Następnie pracował w Urzędzie Ziemskim w Brodnicy w charakterze kreślacza. Nie podpisał niemieckiej listy narodowościowej. Wiosną 1942 przystąpił do konspiracji w ramach

spowodowano karę inf. 14

6

Szarych Szeregów wprowadzony przez brodnickiego maturzystę Zygryda Cherka. Przyjął pseudonim „Kruk”. W ruchu oporu został przeszkolony w dziedzinie fotografii oraz światłokopii. Dzięki temu mógł wykonywać zdjęcia osób aresztowanych i wraz z innymi dokumentami przekazywać je do dalszego wykorzystania przez podziemne organizacje. Działalność Szarych Szeregów w Brodnicy przerwało aresztowanie kierownictwa. We wrześniu 1943 zaprzysiężony został w AK przez ppor. Stanisława Borowskiego. W charakterze łącznika obsługiwał teren: Kruszyny Szlacheckie - Jabłonowo oraz Osiek - Rypin. Pod kierownictwem plut. Bronisława Chamskiego przeszedł wiosną 1944 kurs łączności w celu przygotowania zrzutowisk i lotnisk polowych. Po opanowaniu Brodnicy przez Armię Czerwoną w styczniu 1945 zakończył służbę w AK.

Przyjęty z dniem 7 III 1945 do klasy trzeciej gimnazjalnej uczył się dalej w Państwowym Liceum i Gimnazjum w Brodnicy. Był współzałożycielem Gimnazjalnej Drużyny Harcerskiej im. dra Klemensa Malickiego. Dowodził I zastępem (do niego przydzieleni zostali m.in. Roman Kozłowski, Tadeusz Malicki, Czesław Palicki, Lech Aleksander Pawłowski, Jan Sobieszczyk, Zenon Sotek). Dnia 25 sierpnia 1945 funkcjonariusze UB aresztowali go wraz z innymi starszymi harcerzami z tej drużyny i przewieźli do więzienia w Bydgoszczy pod fikcyjnym zarzutem utworzenia tajnej organizacji „Pajęcza Sieć”, której rzekomym celem miało być „zorganizowanie zbrojnego powstania przeciwko Rządowi Jedności Narodowej”. Zwolniony kontynuował naukę w wymienionej wyżej szkole, w której dnia 17 lutego 1947 zdał maturę. W latach 1947-1950 studiował architekturę w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Poznaniu. Po jej ukończeniu otrzymał stopień inżyniera. Kształcił się dalej na Politechnice Wrocławskiej, gdzie uzyskał tytuł magistra. Zamieszkał w Poznaniu. Do roku 1982 pracował w tym mieście w Biurze Projektów Budownictwa Przemysłowego.

Od 1989 działał w Światowym Związku Żołnierzy AK w środowisku „Pałac”. Był inicjatorem i założycielem kola „Pomnik”, do którego należeli pomorscy akowcy mieszkający w Wielkopolsce. Wchodził w skład pocztu sztandarowego z Poznania biorącego udział w uroczystości odsłonięcia pomnika żołnierza AK w Brodnicy 4 października 1992 roku.

13 maja 1993. Brodnica. Spotkanie harcerzy z byłej drużyny gimnazjalnej im. Klemensa Malickiego. Od lewej: Gabriel Baśkiewicz, Zenon Sotek, Dominik Sucheński, Janusz Dzierżgowski, Jerzy Wulciański, Jan Sobieszczyk. Fot. Gabriela Sucheńska

Ostatni raz odwiedził nasze miasto 18 sierpnia 1993 roku.

Janusz Dzierżgowski zmarł w Poznaniu dnia 17 marca 1994 roku.

1. „Biuletyn Fundacji Archiwum Pomorskie AK” Toruń 1994, nr 2-3 (22-23) 94, s. 13.
2. „Rejestr uczniów 1873-1966”.
3. „Słownik biograficzny konspiracji pomorskiej” Toruń 1994, cz. 1, s. 67.
4. Jerzy Wulciański „Gimnazjalna Drużyna Harcerzy 1945” (w) „Ziemia Michałowska” nr 3 z 13 lutego 1994 roku. W artykule szerzej nasświetlona została sprawa „Pajeczki Sieci”.
5. Jerzy Wulciański „Mgr inż. Janusz Dzierżgowski” (w) „Ziemia Michałowska” nr 3 z marca 1998 roku.
6. Jerzy Wulciański „Z dziejów brodnickiego harcerstwa” Brodnica 1999, s. 171-172.

III/3. Inne materiały dotyczące okupacji:
- Dzięszkowski Janusz

1. Odezwa byłych członków b. organizacji
"Pajęcze Sieć" do pozostałych członków
konspiracji z 10.09.1945, kserokop. oryg.
[Wis] J. Wultcziński, Aby pamiętać o
Nich nie śpięta, Brodowie 2000, s. 61 k. 1 s. 1
2. Relacja Jana Dzięszkowskiego o
Edwardzie Cherku z kwietnia 1993,
mpis oryg. k. 3 s. 2-4

J. Wultauski, Aby państwo o nich nie zapomina, Brodnica 2000

Brodnica, dnia 10 września 1945 r.

1

Do wszystkich członków
b. organizacji „PAJĘCZA SIEĆ”
i innych pozostających w konspiracji

ODEZWA

W czerwcu 1945 r. Rząd Jedności Narodowej wezwał Was do natychmiastowego złożenia broni, a wszystkich uchylających się od służby wojskowej do natychmiastowego zgłoszenia się do właściwych R. K. U.

W odezwie wydanej w lipcu 1945 r. miejscowe Władze Bezpieczeństwa Publicznego, wraz z zaniechaniem walk bratobójczych, prosily o wyjście z ukrycia i przystąpienie do twórczej pracy. Wezwanie to zostało skierowane do Was członków „Pajęczej Sieci”.

Obecnie zwraca się do Was Wasz Komendant Cherek Konrad, pseudonim „Wemborek” wraz z przywódcami, którzy rozumieją akcję Rządu i społeczeństwa i umożliwiają Wam wzięcie udziału w trudnej, lecz radosnej pracy nad odbudową naszego życia

My przywódcy organizacji „Pajęczej Sieci” na odbytej wspólnej konferencji z Władzami Bezpieczeństwa Publicznego i przedstawicielami partii politycznych, doszliśmy zgodnie do porozumienia.

CZŁONKOWIE „PAJĘCZEJ SIECI”!

Wyjdźcie z ukrycia i złożcie broń na najbliższych posterunkach Milicji Obywatelskiej wzięcia Władzom Bezpieczeństwa Publicznego. Skończcie z konspiracją — my Wam zapewnimy bezpieczeństwo i nieszkodliwość.

Przystąpcie do pracy nad odbudową silnej i niepodległej Polski. Wyciągamy do Was dłoń. Zaufajcie tej dłoni, bo to jest dłoń polska i szersza.

Zaufajcie Komendantowi i Waszym przywódcom, którzy chcą zaprowadzić Was na drogę Polaka — demokracji.

Jako Wasz komendant, podaję Wam do wiadomości, że poruszając od dnia dzisiejszego organizacja „Pajęczej Sieci” jest rozwiązana.

Wzywam Was, podporządkujcie się Władzom, które reprezentują Demokratyczną Polskę.

Za czyny popełnione do dnia dzisiejszego nikt z Was odpowiadać nie będzie.

Niech żyje Zjednoczony Naród Polski!
Niech żyje Rząd Jedności Narodowej!
Niech żyje Armia Polska!

Byli członkowie rozwiązanej organizacji pod nazwą „Pajęcza Sieć”

Komendant: Cherek Konrad — pseudonim „Wemborek”
Dziernogowski Janusz — „Dzięgiel”
Berowski Ryszard — „Borek”
Szałkowski Jerzy — „Cudrjak”
Kumidaki Michał — „Cypis”
Kruszyński Henryk — „Kruk”
Uran Edmund — „Pascis”

Kierownik Pow. Urzędu Bezpiecz. Publicznego w Brodnicy

(—) Antoszewski Zeson

Komendant Pow. Milicji Obywatelskiej w Brodnicy

(—) ppor. Wł. Lysakowski

Jednocześnie zwracamy się do wszystkich członków pozostałych organizacji konspiracyjnych o wzięcie udziału w odbudowie „Pajęczej Sieci” i przyłączeniu się do odbudowy Polski Demokratycznej.

Całkowita bezpoleczalność zapewnia Wam Rząd Jedności Narodowej, a my przylotymy wszystkim starannie, celem zapewnienia Wam spokojnego powrotu do życia obywatelskiego i restytucji nad Wami opieki umożliwiającej prawo do normalnej pracy.

Starosta Powiatowy
Burmistrz m. Brodnicy
Sekretarz Podstany P. P. R.
Sekretarz Stowarzyszenia Ludowego wicepr.
Przew. Stow. „Sw. Demokr.”
Sekretarz P. S.

(—) Lyda Józef
(—) Jerych Władysław
(—) Kasiński Jan
(—) Kisielewski
(—) Dyr. Jastrzębski
(—) Kozik

Urząd Państwowy w Brodnicy

Kserokop. z

A. osob. Edward

Cherek - Imp. Brodnice

RELACJA

U: 298/907 ek

Wpłynęło dnia 7.04.93
L.dz. 451/A/93

2

Janusza Dzierzgowskiego, ur. 16 czerwca 1924r. w Toruniu, zamieszkałego w Poznaniu przy ul. Kasprzaka 34^b m.10 - żołnierza Armii Krajowej- pseud. "Kruk" /Archiwum Pomorskie Armii Krajowej - sygn. M-305/ o EDWARDZIE CHERKU -patrz "Szkice Brodnickie" -1988r. - str. 257 i 259.

Edwarda Cherka poznałem bliżej w 1937r. po wstąpieniu do Gimnazjum w Brodnicy i równocześnie do Drużyny Harcerskiej im. Tadeusza Kościuszki przy w/w Gimnazjum. Zostałem przydzielony do zastępu, którym kierował właśnie Edward Cherek. Był on starszym bratem mego serdecznego przyjaciela i kolegi z ławy szkolnej, Konrada Cherka, późniejszego żołnierza Armii Krajowej - pseud. "Cemka".

Z Edwardem Cherkiem spotkałem się ponownie wczesną wiosną 1942r. w Biurze Pomiarów brodnickiego magistratu, gdzie pracowaliśmy obydwaj jako robotnicy polowi.

W tym czasie Edward Cherek zaproponował mi wstąpienie do tajnej organizacji, której celem było przygotowanie młodzieży polskiej do walki z okupantem i do czynnego oporu wobec terroru stosowanego przeciw ludności polskiej. Oficjalnej nazwy tej organizacji nie znałem i do dziś nie jestem pewien, czy były to "Szare Szeregi" ?

System organizacyjny polegał na układzie "piątkowym", w którym tylko jedna osoba - dowódca "piątki" - miała kontakt z sąsiednim ogniwem. Dowódcą naszej "piątki" był właśnie Edward Cherek, który posiadał pseudonim "Grzywacz", a członkami, oprócz mnie :

- Konrad Cherek, pseud. "Cemka"
- Teofil Tulibacki, pseud. ?
- Marian Sobociński, pseud. ?

Moim pierwszym zadaniem było przyuczenie się pod nadzorem Teofila Tulibackiego, pełniącego w magistracie brodnickim funkcję fotografa i świątkokopisty, do tej właśnie pracy, co w niedalekiej przyszłości okazało się decyzją słuszną. Latem 1942r. w/w powołany został do wojska niemieckiego, gdyż rodzice jego przyjęli III grupę narodowości niemieckiej "Eindeutschung".
/ Teofil Tulibacki zginął pod Charkowem /.

Na polecenie Edwarda Cherka, wykonując oficjalnie zdjęcia aresztantów na polecenie policji kryminalnej, miałem obowiązek dowiadywania się dyskretnie o rzeczywistej przyczynie aresztowania i w miarę możliwości przechwytywania grypsów dla rodziny aresztanta. Po pewnym czasie doszedłem do dość dużej wprawy w tym zakresie, nie budząc podejrzeń dyżurującego policjanta. W pewnym okresie polecono mi wykonywanie odbitek fragmentów map, lecz działanie to zostało dość wcześnie zaniechane jako zbyt ryzykowne.

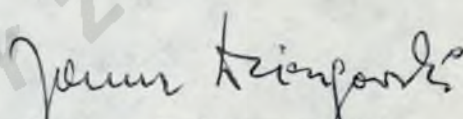
Edward Cherek urodził się w 1920r. w leśniczówce w Borach Tucholskich, jako pierwszy syn leśniczego, który zmarł przed pierwszym moim spotkaniem z rodziną Cherków. W 1940r. Edward został wywieziony na przymusowe roboty rolne w okolicy Bremy. Zuwagi na stale pogarszający się stan zdrowia został pod koniec 1941r. zwolniony i po powrocie do Brodnicy skierowany przez miejscowy Arbeitzamt do pracy w brodnickim Biurze Pomiarów. Pracował tam do momentu aresztowania go przez Gestapo w noc sylwestrową 1942/43r. wraz z wielu innymi młodymi mieszkańcami Brodnicy. Wśród wówczas aresztowanych pamiętam nazwiska prof. Jana Szynekiewicza, jego trzech synów: Leonarda, Gerarda i Wincentego, Leszka Zdrojewskiego, Włodzimierza Bielawskiego i Feliksa Słoszewskiego / po kilku dniach został zwolniony

z Gestapo w Grudziądzu./

Z chwilą aresztowania ustała wszelka działalność zdekompletowanej "piątki", wszelkie materiały obciążające zostały zniszczone, pozostało jedynie pełne najwyższego napięcia oczekiwanie, czy nasz dowódca w obliczu tortur i śmiertelnego zagrożenia załamie się i wyda nazwiska pozostałych członków "piątki". Wierny przysiędze nie załamał się i po strasznym śledztwie w grudziądzkim Gestapo wraz z pozostałymi współaresztantami został zesłany do obozu koncentracyjnego w Stutthofie, gdzie na skutek dotkliwych obrażeń odniesionych w śledztwie i na skutek krańcowego wycieńczenia zmarł dnia 17 kwietnia 1943r.

Zbliżyła się 50 rocznica Jego bohaterskiej śmierci i ona zmobilizowała mnie do napisania tej relacji, na zakończenie której choć w ten sposób pragnę złożyć hołd pamięci wspaniałego Kolegi i Przyjaciela, który pozostał dla mnie wzorem i przykładem gorącego patriotyzmu, harcerskiej uczciwości i nieugiętej woli.

Poznań, w kwietniu 1993r.

Janusz Dzierzgowski

IV/1. Korespondencja J. Dzierżogowskiego:
Fundacją i E. Zawacką:

1. List z 11.02. 1991 w sprawie przystąpienia
rehabilitacji, rękopis oryginalny. k. 1 s. 1
2. List E. Zawackiej z 15.02. 1991, rękopis
kopia k. 1 s. 2
3. List J. Dzierżogowskiego z 17.04. 1991,
rękopis oryginalny. k. 1 s. 3-4
4. jak wyżej, z 30.12. 1992, rękopis oryginalny. k. 1 s. 5
5. List, jak wyżej, z 2.04. 1993 m. in.
ze inf. o okolicznościach śmierci Edwarda
Cherka, rękopis oryginalny. k. 1 s. 6
6. List, jak wyżej, z 21.12. 1993 - m. in.
adres ppor. Stanisława Borowskiemu,
rękopis oryginalny. k. 1 s. 7

Janusz Dzięgiel
ps. "Kouli"
ul. Kospańska 37b/10
60-237 Poznań

Poznań, dnia 11.02.1991¹

nr M 305 do teściń osob.
L 98/R/91

Przebiegi

Archiwum Pom. Armii Krajowej
ul. Pichowskiej 37
87-100 Toruń

W ślad za moją relacją stworzone na rękę
Pani Docent Elżbiety Zawackiej w dniu
13 lutego ub. roku - jako jej uczestniczka -
w raporcie przesłałem 2 kserokopie
"oświadczenia świadka" dot. mojej przyjaźni-
wości do Armii Krajowej w Inspektoracie
"Browar" - Brodnica, stworzone przez:
- pana Karimiusza Antona nowego ps. "Soból"
z Brodnicy
- panią Henryk Dulską - Nowicką ps. "Iskra"
rezydentką obecnie w Poznaniu
over Onegdzie Komisji Weryfikacyjnej
s z z Armii Krajowej - Obraz Wielkopolski
w Poznaniu - nr ewid. 331 z dn. 20.4.1990r
Równocześnie uprzejmie dziękuję

ze podaniem mi w piśmie Fundacji
l. dr. 269 /A/ 90 z dnia 7.8.1990 r infor-
mację dot. adresu p. Kerimiana Anto-
nowskiego.

3 załączniki

Z powierzeniem

Mieszko

AK

Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
ul. Piokary 37, tel. 87-100
87-100 TORUŃ

Toruń, dnia 1991.02.15

L.dz.88/A/91

Pan
mgr inż. Janusz Dzierzgowski
ul. Kasprzaka 34 B/10
60-237 P o z n a ń

Szanowny Kolego,

Dziękuję za uzupełnienie Pana teczki osobowej
znajdującej się w naszych zbiorach pod sygn. M-305.

Proponuję, aby dołączył Pan do zespołu akowców
Pomorskich przy Okręgu Wielkopolska SZŻAK, ewentualnie zapisał się
na członka Klubu Historycznego działającego piąty rok, obecnie przy
Fundacji Archiwum Pomorskie Armii Krajowej / załączam deklarację /
Podaję kilka adresów czynnych członków

- p. Tadeusz Brukwicki, ul.Sienkiewicza 11 m.3 60-816 Poznań
- p. Hanna Nowicka, ul.Huzarska 11/17 60-331 Poznań tel. 4-22-17
- p. ^{v. Macie} Tojze Mańkowska 83-221 Osiek pow. Starogard Gd. 61-61-57
Ściegiennego 124/1 Poznań tel. 61-22-17

Łączę pozdrowienia akowskie
oraz Biuletyn naszej Fundacji

22

2 zał.

Poznań, dn. 17 kwietnia 1991 r

Jeremi Dziugowski
 ul. Kasprowa 34-6/10
 60-237 Poznań
 sygn. M-305

Ldr 247/17/91

Fundacja
 Archiwum Pomorskie
 Archiwum Krajowej

Odpowiadając z podziękowaniem
 na pismo l. dr. 88/A/91 z dnia 15.2. br.
 uprzejmie informuję, że zespół zofie-
 my Ark obywateli pomorskiego reżymu
 stworzył oddzielne Kato przy drodze w domu
 "Palac" Truszelitowatm Poznań.

Mem nadzieję, że w ciągu kwietnia
 dojdzie do skutku spotkanie, o jego
 rezultatach niezwłocznie przebieg i infor-
 macje.

Dotychczas udało się ustalić wpiórkym
 wybitkiem niżej podane osoby:

- p. Hanna Horich
- p. Maria Meikowka
- p. Bronkowi Toder

- p. Dulcewski Zygmunt - Poznan, ul. Grodowska 11 m 1.
- p. Sytek Julian - Poznan, ul. Tomizyńska 30
- p. Kuran - (brak adresu)
- p. Ren Edmund - Poznan, ul. Sengierowa 20 m 7.
- piasek najmniejszy list

Pore tym manipulatem wstępnym kontakt z robotnikiem AK obwodu Brodnica, z którym miałem osobisty kontakt w pracy konspiracyjnej:

- Sowiński Jan - Poznan, ul. Alajsowa 14
- Sindoński Zbigniew - Poznan, ul. Hetmańska 63.

W chwili obecnej przygotowuje dla nich materiały, które umożliwią im wstąpienie do SZŻA w mi. Krajowej

- Zobowiązania: - enkliety
 - deklaracje wstąpienia do klubu
 - wszelkie potrzebne za Bractwem z odpowiednim powołaniem

Janusz Dzierzgowski
ul. Kasprzaka 34^b m. 10.
60-237 Poznań
sygn. M - 305.

Poznań, dn. 30 grudnia 1992r.

5
Wpłynęło dnia 4. 01. 92
L.dz. 3/1/92

Fundacja
" Archiwum Pomorskie Armii Krajowej "
ul. Piekary 49.
87-100 Toruń

Dziękuję uprzejmie za otrzymany ostatni numer " Biuletynu "
i w załączeniu dołączam na potrzeby Fundacji 15 znaczków
po 1 000.- zł.

Równocześnie pragnę złożyć wszystkim Pracownikom Fundacji
najlepsze życzenia wszelkiej pomyślności w życiu osobistym
i pełnej satysfakcji z pracy dla dobra Fundacji w nadchodzącym
Nowym 1993 Roku.

Korzystając z okazji, w załączeniu przesyłam zdjęcie,
które odnalazłem w czasie porządkowania dokumentów rodzin-
nych, a które jest dla mnie szczególnie cenne, gdyż na nim
między innymi znajduje się kpt. Tadeusz Fiutowski ps. " Ben "
komendant Inspektoratu AK - Brodnica.

Uprzejmie proszę o dołączenie w/w zdjęcia do moich
akt w Archiwum.

Z poważaniem

Janusz Dzierzgowski

Janusz Dzierzgowski
ul. Kasprzaka 34^b m 10.
60-237 Poznań
sygn. M 305

Poznań, dn. 2 kwietnia 1993r.

Wpłynęło dnia 7.04.93
L.dz. 457/17/93

Fundacja
Archiwum Pomorskie Armii Krajowej
ul. Piekary 49.
Toruń

Z okazji zbliżających się Świąt Zmartwychwstania Pańskiego przesyłam wszystkim Pracownikom Fundacji wiele serdecznych życzeń wszelkiej pomyślności, dziękując równocześnie za nadesłany "Biuletyn".

W załączeniu przesyłam relację o śp. Edwardzie Cherku z Brodnicy, który został zamęczony dnia 17 Kwietnia 1943r. w obozie koncentracyjnym w Stutthofie.

Z wyrazami szacunku

Janusz Dzierzgowski

7

Poznań, dnia 21 grudnia 1993r.

Janusz Dzierzgowski
ul. Kasprzaka 34^bm10
60-237 POZNAŃ
sygn. akt M-305

Wpłynęło dnia

7.01.94

18/1/94

Fundacja

" Archiwum Pomorskie Armii Krajowej"

ul. Piekary 49.

87-100 TORUŃ

W załączeniu przesyłam kserokopię "oświadczenia świadka" sporządzonego przez ppor. Stanisława Borowskiego, zam. w Grudziądzu, przy ul. Swierkowej 5, na którego ręce złożyłem przysięgę w pierwszych dniach września 1943r. w Brodnicy, z prośbą o umieszczenie dokumentu w aktach Archiwum. /mój nr. M-305/.

Równocześnie składam wszystkim Pracownikom Fundacji serdeczne życzenia zdrowych i radosnych Świąt Bożego Narodzenia i szczęśliwego Nowego 1994 Roku.

Z wyrazami szacunku

J. Dzierzgowski

IV. / 2. Korespondencja w sprawie biografii:
Dziernogowska Janusza

1. List Dziernogowskiej z 4.05.1994 -
zatrzymane fragmenty relacji oraz kartka
Hanny Maciejewskiej-Marcinkowskiej
do Hanny Nowickiej (z ob. Dulskie Gosp.
Produkcje), rękop. oryg. + kserokop. k. 5 s. 1-6

Wypis dla H. Nersisjan

s. 26¹

Dziękuję panu Józefowi - w jakim celu
możesz pracować w Zarządzie Miejskim,
jeżeli nie masz dostępu do materiałów i ich
zdjęć oraz możliwości przechowywania
grypsów? (pytanie do biogr. redare
pau K. Cichonowicza)

Władimir Ziemski

Warszawa, 4.05.1994

2

Pani Annie!

Na zadane pytania, myślę, że
mogę odpowiedzieć w sprawie o fragmen-
ty z rękopisu Józefa Ignacego, następująco:

1. W Miejskim Biurze Pomiarów w
Powolnicy pracował Józef od 1941r.
najpierw jako pracownik fizyczny
(przy pomiarami w terenie), a następnie
jako korespondent. Tam też wstąpił
miał na powstanie 1942r. do organi-
zacji konspiracyjnej ZWZ. w pierw-
szej fazie działania wstąpił przecho-
dził do prac fotograficznych i świato-
kopiujnych przez Teofila Tulibackiego
(wówczas członka organizacji) pracującego
jako fotograf i światokopista w Ma-
gistracie. Po powstaniu Tulibackiego
do wyjazdu niemieckiego (Zimpendentsch),
przejął Józef jako dodatkową, jego
prace w pracowni fotograficznej. Do
obowiązków fotografa magistrackiego
należało robienie zdjęć aresztantów
miejstach przez miejscową policję kry-
minalną. To umożliwiło organizacji

identyfikacji zatrzymanych osób i przekazywanie grupów.

2. Jeśli chodzi o kontakt z więźniami, to przypuszczam, że dotyczy on pomocy dyplomatycznej z szwajcarskiej misji w pobliżu Brodnicy, w sprawie pracy Feinusa w „Einsetzung“

12 sero fragmentów ^{rytuu} dotyczących rolnych pytań, z tymczasem.

Dzień dobry

P.S. Na pewno pan S. Bronowski pracujący razem z Feinusem w Urzędzie Niemczech będzie miał doświadczenie, wrelatnie szczególne warunki ich pracy i jej wykorzystanie do celów organizacji kulturalnej.

z Miępcowiczi Szoty na Litwie, a Litwa jako
"Baltendeutsche" repatriowana była do Niemiec
i przebywała czasowo w hotelu, w którym pro-
wodziła pracę.

Po powrocie do Bredni, na przełomie lutego
i marca 1941r, dzięki pomocy mejsmistrza ma-
ksterem rekonstrukcyjnym ^{jako prac. fizyczny} Miępcowicz Prinsie Pomie
rów, przez co umożliwiono wywózki na roboty
do Niemiec.

Po rozwiązaniu Prinsie Pomierów pracował
jako kochanek u Murdrie filmowym w Bredni
~~rodzajny~~ podlegającym Gestapo. W niepełnym
shierowano mu do Am. "Einsatz", gdzie
początkowo pracował jako robotnik przy
budowie umocnień ziemnych, a następnie jako
mediator techniczny przydzielony do "Kommando"
Żydów z obozu ~~nieznanego~~ w pobliżu
miasta Bredni. Żydzi nie dożyli w
w stanie wielkiego ~~ostojenie~~ ^{i wycopanie} bez ciężkiej odzie-
iz, często bez obuwia, mimo że nadchodziły
zimi zimowe chłody. ^{i innych} Wier z ^(Bernard Gerdowski) hotelu, z którym
pracował organizowaliśmy wśród me-
jsmych ~~biórze~~ dła, Huzon, białym
Litwa następnie ~~przechowywaliśmy~~ z wielką
ostrożnością potrzebującym. W niedługim
czasie dzięki pomocy ~~skierowały~~ się za, gdyż
na skutek do nowo ~~został~~ o
pewno Żydów i ~~odprowadzono~~ do komendy 73te

odejście organizacji "Todd". Na następne skierował się nim ślad, który nie znalazł mnie w rece festepo, a tylko przeniósł do pracy na innym oddziale.

Z kilkoma żydowskimi spotkałem się już po odnuceniu niemieckich na radió, gdy jako pracownik biura kwaterymistrzowskiego w Brodnicach przydzielony im tymczasowo mieszkałem. Dowiedziawszy się wówczas o pełnienie jako presy żydowski w ostetnicki podinsach sławiejsi, te, które do mnie przynęty wyjechały, nie zjadł walcu trupów.

ii. Po raz pierwszy zostałem wciągnięty do organizacji na początku 1942 r. przez mego starego kolegę z firmą Edwarde Cheske, z którym razem pracowałem w Biurze Porucznika. Zapamiętany zostałem jako polski w czasie pracy w procesie polowy i wówczas przenieśli nas wistie pozostałych członków komitatu organizacyjnej. Przytęm pseudonim "Kuli". W pierwszej fazie działalności zostałem przesłany jako fotograf i świątobopista przez Teofila Tulibodkiego, którego nazwę komitatu litary w krótkim czasie jako "Eingedentart" został ^{wielokrotnie} powołany do wojska niemieckiego i później zginał pod Cheskowsen. Po ^{wielokrotnie} ~~odjeździe~~ do wojska ^{nie} Tulibodkiego przystąpiłem jego funkcji w świątobopii i pra-

Edw. Cheske
Konr. Cheske
Teofil Tulibodk.
P. Dziung.
Krysztof Sz.

osobni fotograficznej w Magistracie miasta Bst.
 i do moich obowiazkow nalezalo fotografowa-
 nie wszystkich przez miejscowe policje krajowi mel-
 ny orientantow, wioda ktosyde niezadowol-
 ni, rowniez ostentownie nowej organizacji
 Praca moja powolala na identyfikacje ra-
 tynicznych osob i na przekazywanie raportow.
 Rowniez prace w sietkologii staly sie
 jednoczesnie potrzebami Organizacji.

Kwestyja na przejsciu 1942/43 r. miala
 miejsce wielkie orientowanie w Bradfordzie
 między innymi orientowanymi wotat promendent
 nowej komunistki Edward Chesle, ktosyde jwi
 w niedzielnym czasie (dn. 17.4. 1943 r) zginel
 w obrotie koncentracynym w Stutthofie.

W tym czasie orientowanymi byl rowniez
 prof. Szymulowicz i jego dwaj synowie, zbro-
 jowci i inni, ktosyde niewiele sie po-
 miatam.

Pomocni jedynym kontaktem z siecia Organizacji
 byl przez Edwarda Chesle, na skutek jwi
 orientowanie wotat on rowniez i nie udalo
 sig go ponownie nawiazac.

Do AK zostalem werbowany jesienia 1943 r
 pracujac jwi w Urzedzie Filmowym w Brad-
 fady przez ppor. Stanislaw Borowskiego
 z ktosyde pracowalem w tym samym po-
 koj. Zostalem ponownie rekrutowany

T: M-238/907 3om.

Brodni 10

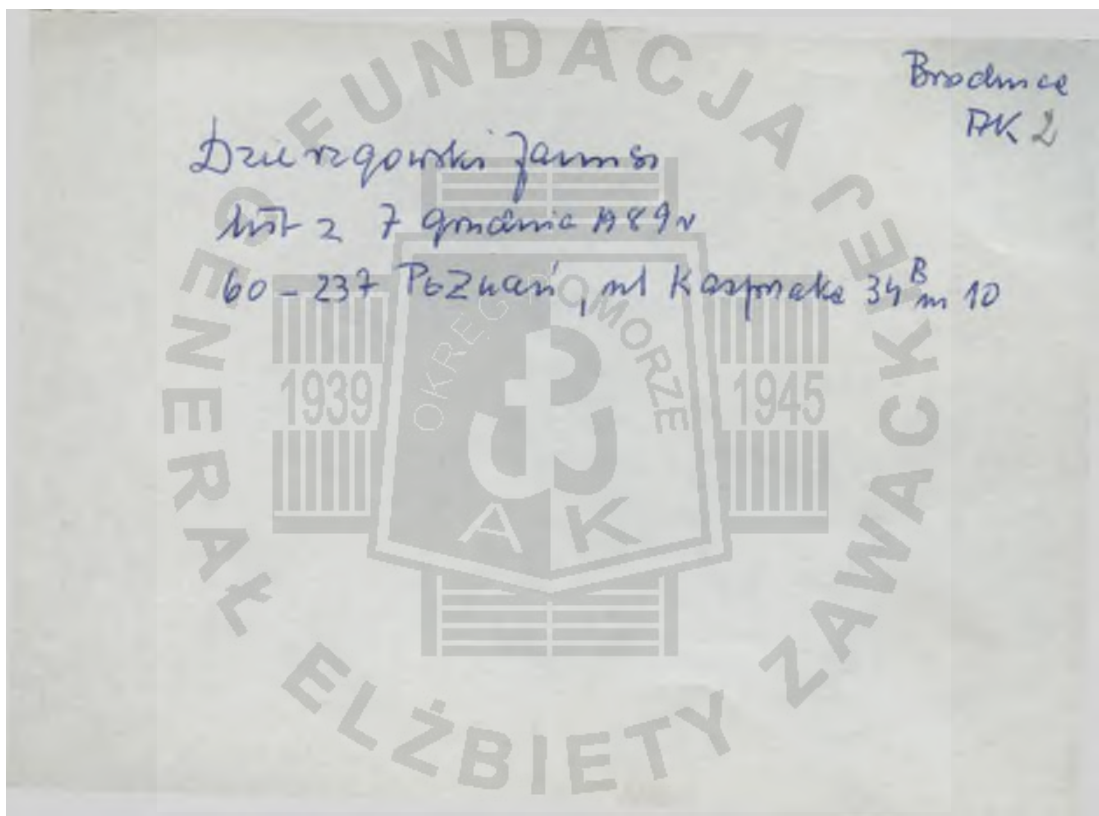
Dziernogowski Janusz

(v) Karty informacyjne

lc. 10

Porodnice
Dziękuję bardzo
za list K. Antoszewskiej L. 426/17/91/Prol
inż, adres ^{60 237} Pomań ul. Kaspraka 37 B/10
w ciągu spotkania z Dłuskiej brodnicy
w m. Hanka Dulska - Nowickie
był w dowiedzielnym towarzystwie i plan 201 Br. Adam-
skiego w Brodnicy

92/91

Brodnica ~~AK~~
17 K 3

Dzierzgowski Janusz

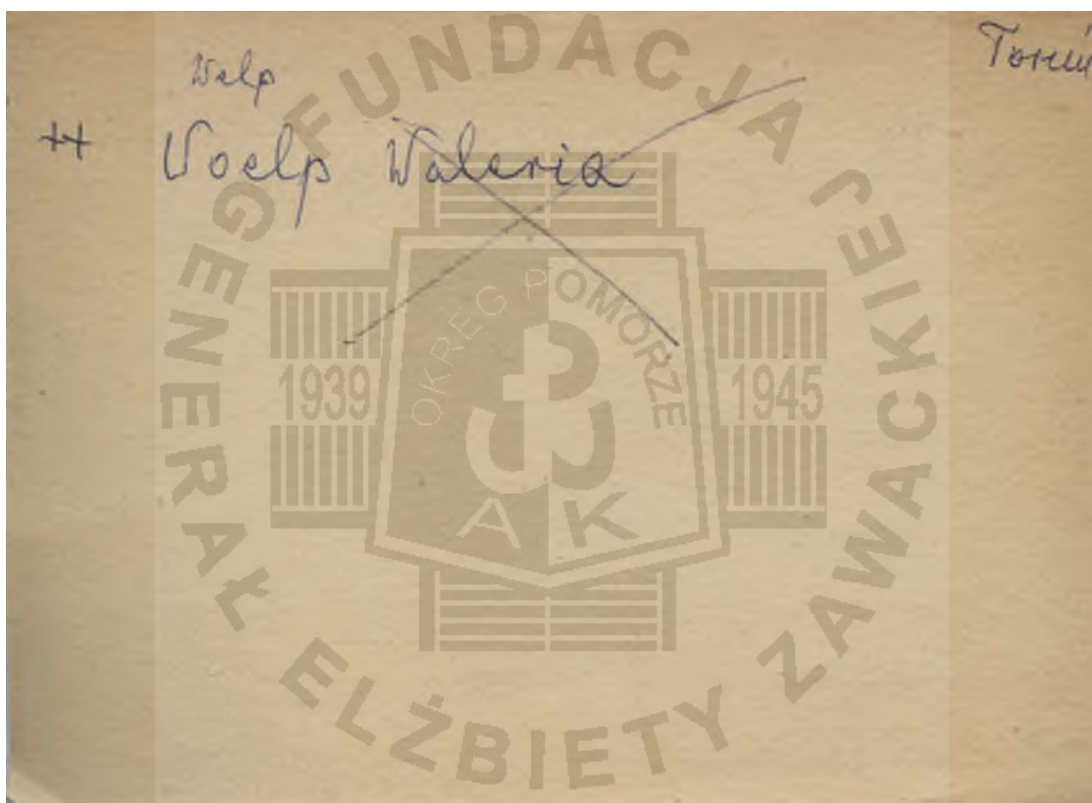
p.s. "knie"

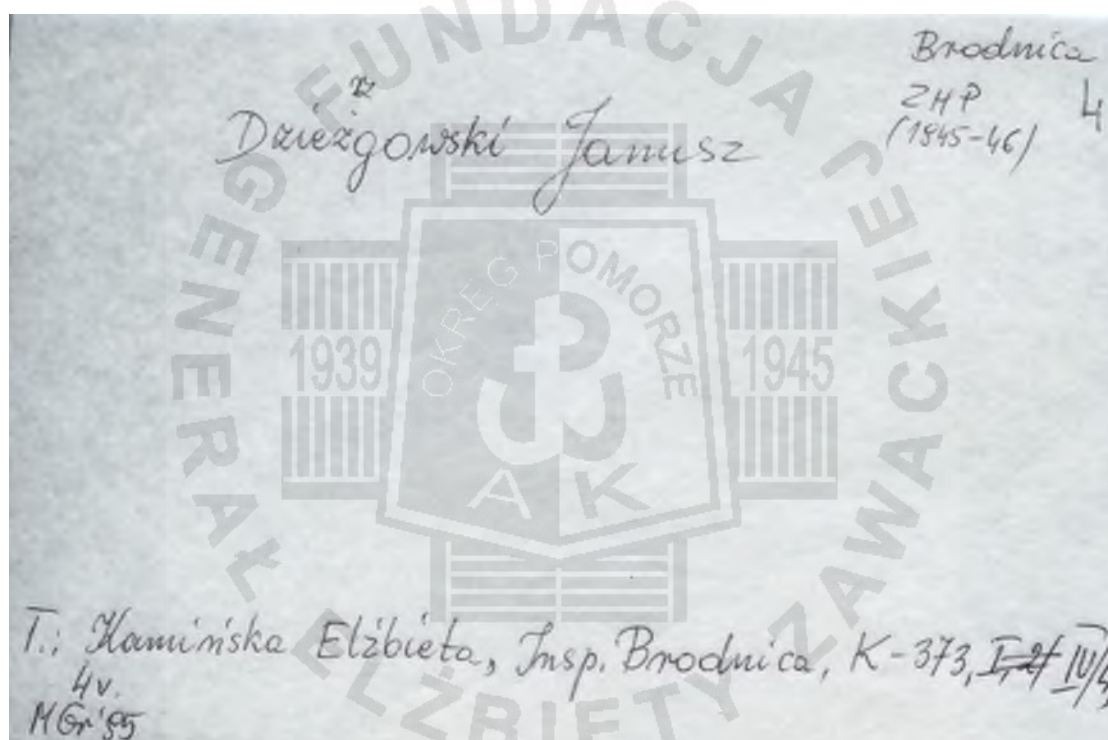
Oświadczam, że Janusz Dzierzgow-
ski przebywał w latach 1943-44
do Księstwa Szlacheckich i kontak-
tował się moim ojcem Tadeuszem
Dulskim.

Torn 230992

H. Dulski-Nowicka

St. Mienicki

2

Brooklin
2.w.2

6

Dzierżgowski Janusz
kurier

zob. Antoszewski Ł. „Młodzież”

Bibl. I P I K B 37
s. 12

DK.99

BRODNICA
AK 7

DZIERZGOWSKI JANUSZ
ps. "Kruk"

Członek AK. Zwerbował do AK Zbigniewa Siudorskiego w lipcu 1944r. Przed wojną byli uczniami brodnickiej szkoły podstawowej i gimnazjum. Siudorskiego zaprosił plut. B. Chojński w obecności Dzierżgowskiego w miejscowości Śrimitokę k. Brodnicy.
Mieł zamieszkuje w Poznaniu.

T.: Siudorski Zbigniew, Inszp. Brodnica, M-60d/1248,
I/1/4-6.

Brodnica
AK 8

Dziemgowski Janusz

Mystawit oswiadczenie o konspiracyjnej
dzialalnosci w AK Zbigniewowi Siudowskiemu
na terenie Insp. Brodnica.

T.: Siudowski Zbigniew, Insp. Brodnica, M-600/1243,
I/2/1.
MGr '03

a

Dzierżgowski

~~DIERŻGOWSKI~~ Jausse
ps. "Jurek"

HK
Brodzica

9

Łotniem, Targowca, Juzp. HK Brodzica.
Hresztowacy 7 sierpnia 1945r. na skutek
dokodu, po ciężkim śledztwie został uwol-
niony.

Zob. Stobnick, Biogr. Zarys. Str. 62, 1, s. 67
Fundacja Archiwum Soliwickie HK.
Joni 1994r.

4 Dec/2007 ✓

Dzierżgowski Janusz
(mgr inż.) ps. "Kruk"

ur. 16.06.1924r. w Toruniu

Brodnice
Sz. Sz
AK 10

Wiosną 1942r. przystąpił do konspira-
cji w ramach Szarych Szeregów i przy-
jął ps. "Kruk"; przeszedł w dziedzinie
fotografii i siatkołochpoci wykonywał zdję-
cia aresztowanych i z innymi dokumentami
przekazywał do wykopystów przez konspir.
po aresztowaniu ich liderów. Szarych Szeregów
we IX 1943r. zostaje zprawyżony przez p.por.
Stanisława Borowskiego do AK
zob: Jerzy Wultajski, "Z dziejów brodnickiego
harcerstwa", Brodnice 1999r. str. 171

Dzierzgowski Januse

